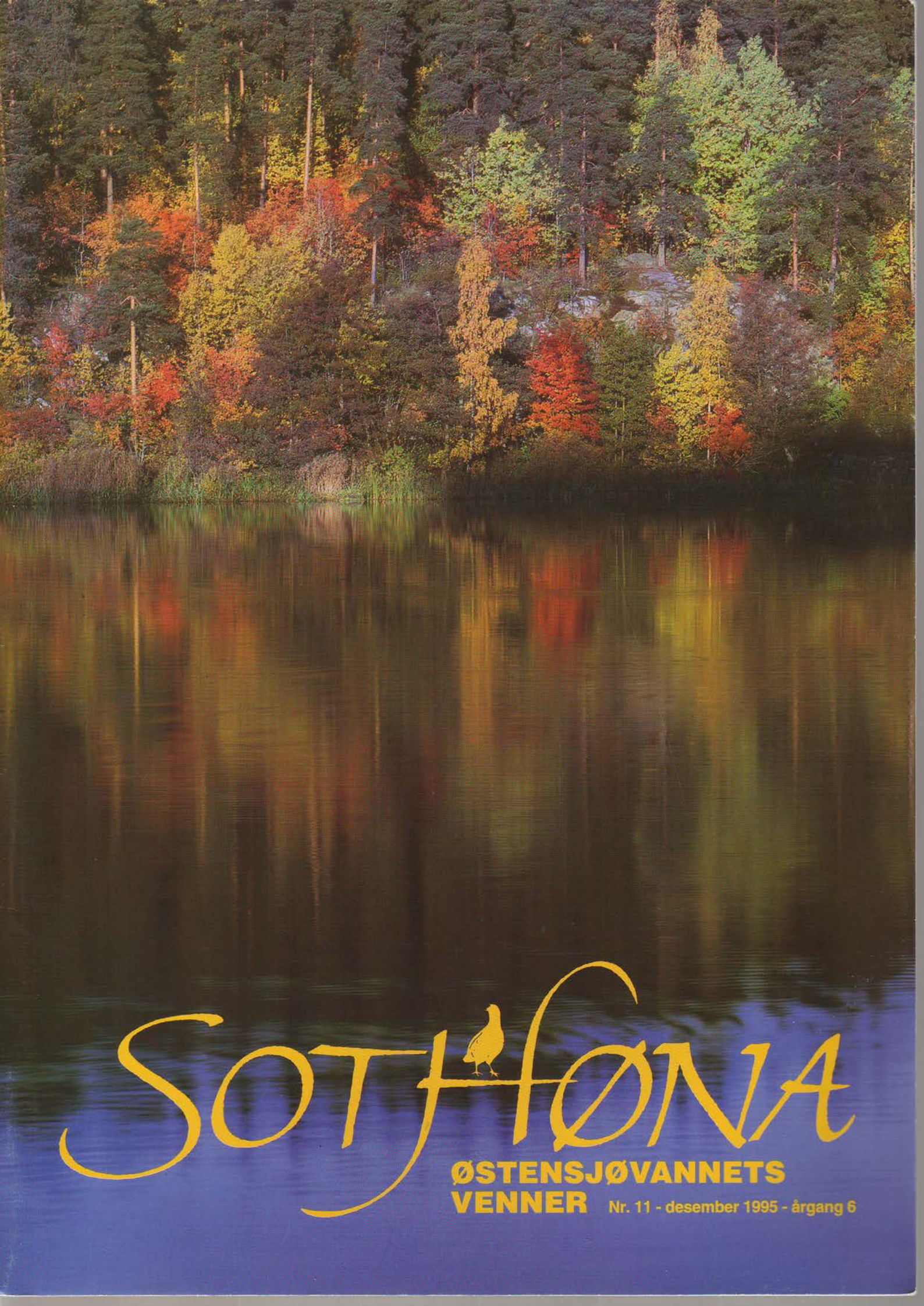

SOTJHØNA

ØSTENSJØVANNETS
VENNER

Nr. 11 - desember 1995 - årgang 6

Bladet sendes gratis til alle ØVVs hovedmedlemmer.
Løssalg kr. 30,-

Sothøna redaksjonen:

I redaksjonen:

Finn A. Gulbrandsen, Selma M. Monsen,
Anne-Berit Gyberg, Werner Alvestad
- med god hjelp fra styret

Annonseansvarlig: Jan Christensen

Omslagsfoto: Høst ved Østensjøvannet,
Jørn Areklett Omre

Forsidelogo: Anne Durban

Foto: Redaksjonen

Layout: Selma M. Monsen/Typer og Form, L. Johnsen

Brev til redaksjonen og annonsebestilling sendes:
SOTHØNA, Postboks 15 Abelsø, 1105 Oslo
Selma M. Monsen, tlf.: 22 27 12 54

Foreningens styre:

Leder: Finn A. Gulbrandsen, tlf.: 22 27 28 10

Nestleder: Werner Alvestad, tlf.: 22 27 91 55

Sekretær: Kari Lønstad, tlf.: 22 29 87 67

Kasserer: Tor Jacobsen, tlf.: 22 29 13 83

Styremedlemmer: Manuel Rojas, Hanne Skram,
Dag E. Thorenfeldt

Varamedlemmer: Torill Carlsen, Arnfinn Ebne,
Hanne Lønstad, Johan Mollatt

Kontaktpersoner arbeidsgrupper:

Slåtteng-gruppa: Johan Mollatt, tlf.: 22 27 39 93

Standgruppa: Kristin Kvarme, tlf.: 22 18 72 20

Overvåkningsgruppa: Finn og Werner

Postgruppa: Hanne Blesvik, tlf.: 22 74 42 22

Post til styret:

Østensjøvannets Venner
Postboks 15 Abelsø, 1105 Oslo

Postgironr.: 0801.273.1826

Bankgironr.: 6062.05.12861

Stiftelsen Østensjøvannets Kulturfond:

Representert ved Oslo Byes Vel, Verdens Naturfond,
Fortidsminneforeningen, Akershus 4H og ØVV.

Leder Herman Berger, Bølerskogen 59, 0691 Oslo

Postgironr.: 0824.076.7776

Bankgironr.: 6062.05.13035

Medlemspriser 1994:

Hovedmedlem: kr. 60,-

Husstandsmedlem: kr. 5,-

Foreninger, o.l.: kr. 300,- (minimum)

Firmaer o.l.: kr. 600,- (minimum)

Betales til foreningens post- eller bankgiro

Fuglevakta:

Telefonvakt/Døgnvakt

Ved Faunakriminalitet, syke og skadede fugler

Norsk Ornitologisk Forening, mobil tlf.: 94 72 95 00

ØVVs fuglevakt: Werner Alvestad tlf. 22 27 91 55

Forurensning:

Vannverkets Telefonvakt/Døgnvakt

Ved uregelmessigheter, oljeutslipp etc. tlf.: 22 65 89 60

Sothøna er trykket på Svanemerket papir.

Vi takker våre annonsører for støtte til utgivelse av dette bladet.

Grenseløst naivt.

På et møte hos Fylkesmannen i høst ble det bestemt at Plan- og bygningsloven skal beskytte Østensjøområdet. Det er mulig at Plan- og bygningsloven kan være et riktig middel for å beskytte naturområder, men det må være langt inne i skogen eller på landsbygda.

Å anvende denne loven i Oslos byggesone og tro at den beskytter Østensjøområdet over tid, er *grenseløst naivt*. Ekstra ille i denne saken er at naiviteten sitter hos dem som har makten, nemlig hos Fylkesmannens miljøvernnavdeling. Det er et ubestridelig faktum at en byggesak kan fremmes politisk. *I praksis betyr dette en evig kamp om Østensjøområdet* der vi til enhver tid er avhengig av sittende saksbehandlere, sjefsbyråkrater og politikere og dermed det som er politisk opportunt å mene. Det er tragisk at nye sjefsbyråkrater ikke har forstått dette.

Fylkesmannens beslutning bygger på en såkalt «Statusrapport» der kun botanikken og kulturminnene er tilfredsstillende dokumentert. Hvorfor miljøvernnavdelingen ikke har giddet å legge frem skikkelig dokumentasjon på ornitologiske, zoologiske, entomologiske (insekter) og limnologiske (bunndyr m. m.) verdier, gir bare rom for spekulasjoner. Sikkert er det i allefall at de har ikke har foretatt en reell vurdering av Østensjøområdets biologiske mangfold.

Dette har jo alltid vært områdets styrke.

I 1991 vant vi både den nasjonale naturvern- og kulturvernprisen delt ut av Conservation Foundation, og Erik Damsgaard representerte foreningen ved den europeiske finalen i Wien.

Vi vil orientere organisasjonen ved professor David Bellamy i England om hvorledes byråkratiet takler Østensjø-saken.

Vi setter nå vår lit til at Direktoratet for Naturforvaltning sørger for at Østensjøområdet får den beskyttelse det fortjener – «statlig» vern.

Tenk globalt! Handle lokalt! Det nytter!

Finn

Fugleart nr 201 ved Østensjøvannet!

AV WERNER ALVESTAD

Den 21.mai ble en dvergfluesnapper observert for første gang ved Østensjøvannet.

Den holdt til på vestsiden av vannet hvor veien tar av opp mot trafostasjonen. Den er ganske sjelden, sees for det meste bare på trekket. Et av de siste hekkfunn var i Hedmark i 1982. Den er vanskelig å få øye på, da den holder seg som oftest i tretoppene.

Av utseende er den lik en rødstrupe, men mye mindre. Den har gul øyering og et hvitt felt på begge sider midt på stjerten. Den holdt til i området ca. 3–4 dager, og det var folk fra hele Sør-Norge for å se etter den. Senere forskning har vist at rødstrupen er i slekt med fluesnapperne og ikke som tidligere antatt med trostene.

Andre artige observasjoner:

- overvintrende vandrefalk. Ble sett i Kirkeskauen med retning Østensjø gård
- opptil 21 småspover sett i området på vårtrekket
- en lappspurv er observert
- en fiskeørn holdt til i området i mange uker. Den var flere ganger pr. dag nede på vannet og fanget fisk. Men det så litt problematisk ut å fly med en fisk i klørne og en flokk hettemåker etter seg
- en horndykker ble sett utenfor Bekkasinmyra
- 11 tjeld på jorden nedenfor Østensjø gård
- myrsanger i seljekrattet ved broa over Smedbergbekken. Det spesielle med myrsangeren er at den hermer etter andre fugler i sin sang, ja opp til 7–8 arter i samme strofe

- hekkende hornugle, to stk dununger sett
- sang- og knoppsvaner sett flere ganger
- dvergmåke sett ved vannet flere ganger. Den ser ut som en liten hettemåke med stor hette, og den flyr som en terne
- sjøorre observert på vårtrekk
- gjøken var på visitt 22.mai
- det samme var rødstjerten
- tornskate sett ved Smedbergbekken
- en av de artigste observasjonene ble gjort 20.august ca. kl 2030. Vi stod flere og pratet ved broa over Smedbergbekken. Da landet en storspove på plenen 10–15 meter foran oss!
- 3 skjeggmeis sett på høsttrekket.

Uglehekking ved Østensjøvannet

VED BJØRN V. JACOBSEN

Kattugle. Foto: Ståle Dahlberg

Østensjøvannet er først og fremst kjent for sitt rike fugleliv. Etter et besøk ved vannet husker nok de fleste best møtet med ender, gjess, sothøner, toppdykkere og andre fugler direkte knyttet til vannflaten. I tillegg finnes en rekke fuglearter som har tilhold i kratt og skog nær vannet. Mange av disse gir seg lett til kjenne ved sang eller fargerik fjærdrakt (bokfink, rødstrupe, ulike sangere og troster.) Andre lever diskret og skjult og er dermed vanskelig å oppdage. Dette gjelder f.eks. ugler.

Opp gjennom årene er flere uglearter observert på trekk ved vannet, og for et par tiår siden hekket kattugler i Almedalen. I år ble nyutfløyne hornugleunger observert ved et gammelt skjærereir ved vannet. Dette er ikke så overraskende, for hornugla er en uglearter som er nært knyttet til kulturlandskapet.

Hornugla er en mellomstor, nattaktiv ugle, som stort sett lever av mus. Disse fanger den ved å fly i lav høyde over jorder og enger mens den lytter. Ørenes plassering og utforming gjør ugla i stand til å bestemme nøyaktig hvor lyden

kommer fra. Når den i tillegg ser utmerket i mørke, har den ingen problemer med lokalisering og fangst av byttedyr, selv midt på natten. Kulturlandskapet rundt Østensjøvannet er ypperlige jaktmarker for hornugler. Det er helst under jakten vi kan være heldige å få et glimt av uglene. Da oftest som en lydløs skygge som seiler over jordene. I den lyse delen av døgnet sitter uglene i ro i et skogholt i nærheten av reiret. Der kan de være meget vanskelige å oppdage.

Selv om man sjelden ser uglene, kan funn av gulpeboller bekrefte at de finnes i området. Det er nemlig slik med ugler at magesaften ikke kan fordøye fjær, hår og skjellett-

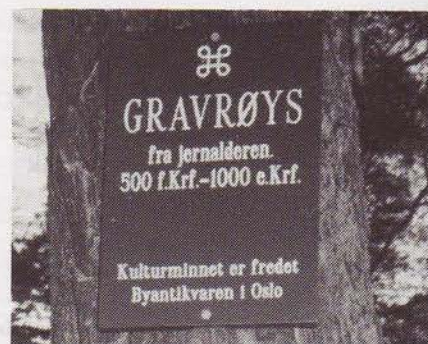
del fra byttedyrene. Disse pakkes sammen til en pølse i magen, og gulpes opp etter noen timer. Slike gulpeboller blir liggende under trærne ugla sitter i om dagen. Bollene er 4–5 cm lange og 1–2 cm tykke. Fargen er grå til gråsort. Ved å pirkke i stykker disse og se på skjelettrestene, er det mulig å identifisere byttedyret. To boller jeg fant i 1994 inneholdt rester av hver sin markmus.

Om våren kan en høre territorie-sangen til hannen. Det er dempet hoo-hoo-hoo-hoo i et tempo på ca. 20 per minutt. Selv om lyden er dempet rekker den opp mot 1 kilometer. Ugla trekker helst i gamle kvistreir etter kråke eller skjære. Når ungene i reiret begynner å bli store, høres en intens tigging i forbindelse med matingen. Det er derfor gode muligheter for å oppleve hornugla hvis den hekker ved vannet neste år. Legg noen av turene rundt vannet til den mørke tiden av døgnet, stopp og lytt etter hannens sang eller ungenes tigging. Stå og se litt utover jordene etter uglene som jakter, eller let etter gulpeboller under storvokste graner. Med sitt «kloke» utseende, sine spesialiserte sanser og lydløse flukt vil et møte med en ugle en mørk kveld alltid bli en spesiell opplevelse.

Bjørn Jacobsen er biolog og skrev sin hovedoppgave om perleugle.

Byantikvaren har merket gravrøysene på Tallbergåsen.

Foto: Finn

Automobilløp på is

AV JOHAN MOLLATT

I 1912 ble det først sterkt etterlengtede automobilløp arrangert på Bunnefjorden. 10 000 tilskuere kom seg ut på isen denne vinterdagen. Istykkelsen var 40 til 45 cm. Allikevel kjørte noen ut i en råk. Stevnet ble avbrutt etter en velt

hvor en tilskuer ble skadet. Frem til 1937 ble Gjersjøen brukt som isbane på grunn av isforholdene.

Søndag 27 februar 1955 arrangerte Norsk Motorklubb et billøp på Østensjøvannet. Etter gamle

bilder å dømme var det en grå vinterdag, kanskje kaldt også, men som vanlig på slike race, stor interesse fra publikum.

Den morsomste kjøringen fikk man se i standardklassene, der det ofte ble spennende kniving om førsteplassen. Biltyper som ble brukt var den lille Renault 4CV, DKW, IFA og selvfølgelig også Volkswagen og biler av større format.

Banen lå i nordenden av Østensjøvannet. Dessverre kan vi ikke presentere en oversikt over banen som ble kjørt, men kanskje noen av våre lesere var tilstede og kan fortelle mere om dette løpet.

Nå er det fredeligere sysler som foregår ute på Østensjøvannet. Lokalbefolkningen er flinke til å komme seg ut på skøyter når anledningen byr seg, og bilracet foregår nå på Østensjøveien. ■

Her ser vi Kolbjørn Thorvaldsen på Triumph TR 3 kjøre til seier i sportsklassen 2.000 cm³. Den andre bilen i bildet er en sportsutgave av Renault 4 CV som antagelig kjøres av Greni fra Autoimport.

Foto fra boken "Bilsport i Norge - fra hastighetsløpene 1912 - 1957". Utgitt av Norsk Teknisk Museum, 1993.

Følgende artikler fås kjøpt fra foreningen:

Erik Damsgaard, Luftfoto av Østensjøvannet

	Ord.pris	Tilbud
Medlemmer	kr 150,-	kr 75,-
Ikke-medlemmer	kr 200,-	kr 100,-

Jørn Areklett Omre, Høstflukt - Østensjøvannet

Bildet har vunnet 1. pris i fotokonkurranse. Takket være gunstig pris fra trykkeriet har vi følgende tilbud:

	Ord.pris	Tilbud
Medlemmer	kr 100,-	kr 50,-
Ikke-medlemmer	kr 150,-	kr 75,-

Postkort kr 5,-

Tilbud: 5 ulike postkort kr 20,-

Almanakk kr 35,-

Sothøna kr 30,-

Klistremerker kr 10,-

Tilbud: Fuglerapport 91/92 kr 10,-

Medlemsnål kr 25,-

T-skjorter: Medlemmer kr 60,-

Ikke-medlemmer kr 75,-

Luftfoto, høstflukt og postkort selges på Abelsø postkontor, samt på Oppsal og Bøler bibliotek.

Send postgiro med bestilling og mottakers navn og adresse, så vil vi sende artiklene i posten. Foreningens postgiro kontonummer er 0801.273.1826.

Hengebjørk

Lavlandsbjørk

Or

Hassel

Vintereik

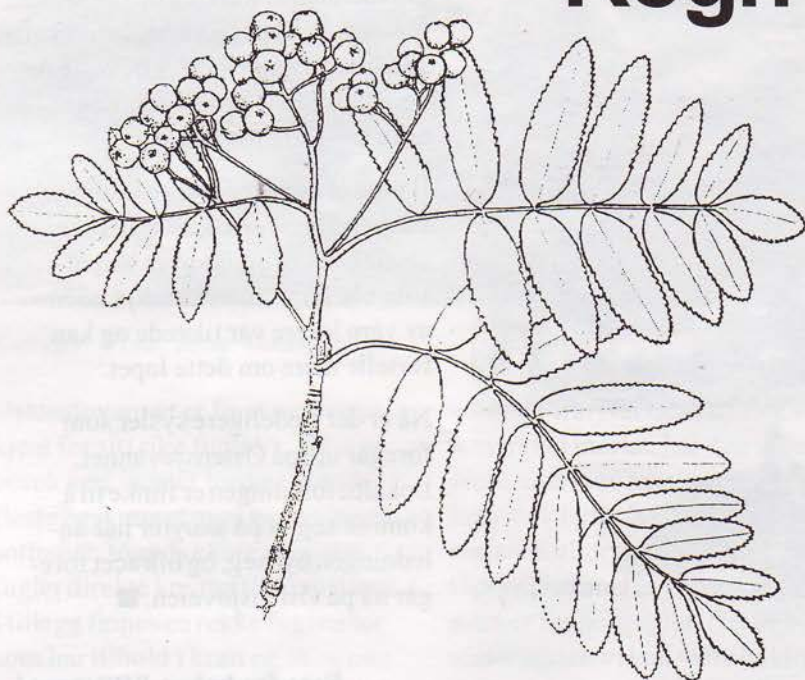
Sommereik

Rogn

Vi ser på forskjellige trær

Rogn

Rognen er vanlig over hele landet. Den er lyskrevende, men har svært nøysomme krav til jordbunn og klima. Den går derfor helt opp til det nordligste Norge, lenger ut i skjærgården enn de fleste treslag og ofte over skoggrensen mot fjellet.

Rognen er et forholdsvis lite tre med opprett stamme og regelmessig formet krone. Stammebarken er dekket av et lysegrått, tynt korklag

og holder seg lenge glatt og glinsende. På eldre trær brister korklaget.

Årsskuddene er gråbrune eller brunfiolette. Vinterknoppene er forholdsvis store, skrått innbøyd i spissen, svartfiolette og kledd med silkeglinsende hår.

Bladene er ulikefinnet med 5–9 par lansettformede og sagtakete småblad, som er dunhåret på undersiden.

Blomstene har oftest 3 grifler og filthårene begerblad. De er rike på honning og har en søtaktig, kvalm lukt. Frukten modnes i august–september. De er korallrøde og inneholder oftest 3 frø. Kjøttet er rikt på eplesyre, som gjør at bærene er meget sure i smak. (Ref hva reven sa i eventyret: «Høyt henger de og sure er de»). Rognebærene er en ettertraktet kost for mange fuglearter, særlig trost og siden-svans. Frøene kan passere tarmkanalen uten å miste spireevnen. Det gjør at fuglene kan spre rognen over store områder.

Veden hos rogn har en lys, rødlig kjerne. Den er tett og hard, men lite holdbar. Foruten til brensel er den brukt en del til finere snekkerarbeider og redskaper. Før i tiden var det svært vanlig å skave rognedbark til vinterfôr for krøtterne. For elgen er de unge rognskuddene av det mest ettertraktede vinterfôr.

Av Grete Zahl

Aschehoug Forlag har godkjent bruk av tegninger

Spisslønn

Osp

Lind

Ask

Bøk

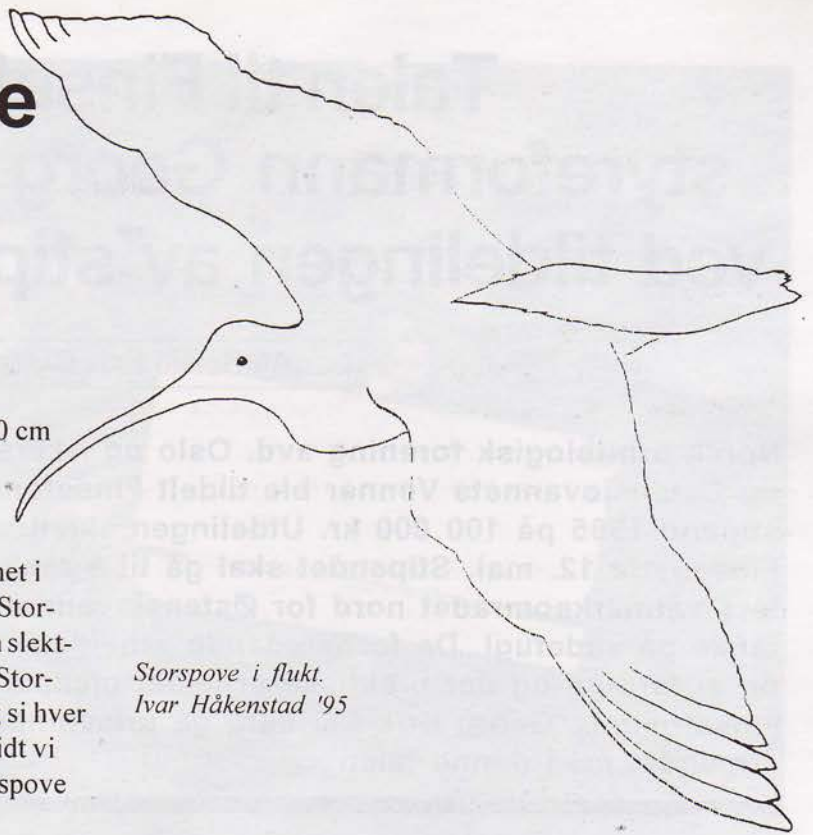
Alm

Arvingenes side

VED FINN A. GULBRANDSEN

Storspove

Arten er Europas største vader. Den er 52 til 60 cm stor, er langhalset og høyreist. Nebbet er buet og langt. Beina er lange. Ryggen er gråbrun-spraglete. Kroppssider, hals, hode og bryst er kledd med mørke flekker som en kan si er ordnet i langsgående rekker. Han og hun er nokså like. Storspoven flyr med langt roligere vingeslag enn sin slektning småspoven som den kan forveksles med. Storspoven sees på trekk ved Østensjøvannet så og si hver eneste vår. I høst ble også arten observert. Såvidt vi vet, er dette den første høstobservasjon av storspove ved Østensjøvannet.

*Storspove i flukt.
Ivar Håkenstad '95*

Lappfiskand

Denne arten er den minste fiskanda i Norge. Den er på størrelse med krikkanda. Arten er lett å kjenne igjen. På litt avstand kan hannen virke helt hvit. Den har en svart øyemaske, svarte striper i nakken og er svart på ryggen. Hunnen har et rødbrunt hode og hvite kinn. Strupen er også hvit. Kroppen er nærmest gråfarget. Arten beskrives som en av våre mest sjeldne fugler (1). Den hekker i Norge bare i Øst-Finnmark, men den kan ha hekket andre steder i dette fylket. Den foretrekker gamle svartspetteirer eller oppsatte holker. Man vet enda for lite om trekkforholdene, men flere individer finnes spredt langs norskekysten uten om hekketida (2).

Arten er flere ganger observert i Østensjøvannet, bl.a. både vår og høst 94-95. I høst ble hele tre hunfargede individer sett.

Vanlig dammusling

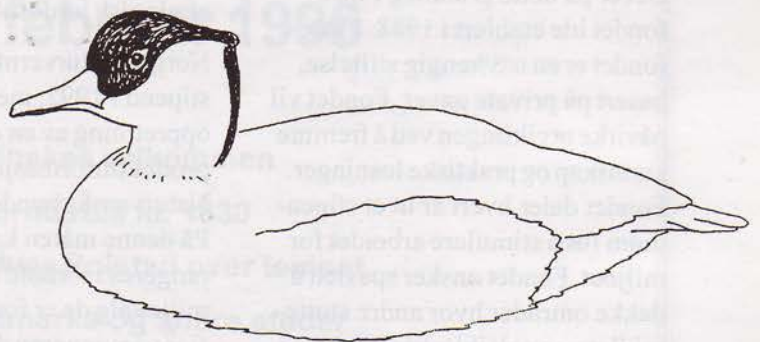
er en art som finnes på bunnen av innsjøer i det sør-østligste østlandsområdet. Dersom sjøen blir mer næringsrik, øker som oftest antallet av muslinger. Blir sjøen svært næringsrik, dør arten ut. I et par tiår har man trodd at arten ikke var å finne i Østensjøvannet, men for et par år siden ble den faktisk gjenfunnet i vannet. (3)

Litt økologi

I naturen henger alt sammen. Ser vi på en innsjø som Østensjøvannet, så har sjøen hatt en sammenhengende belte av taker og forskjellige sumpplanter rundt. Når vannet fra omgivelsene siger gjennom denne type planter, tar disse opp næringsstoffer. Vannet som omsider havner i innsjøen har derfor forholdsvis lite nærings-

stoffer i seg. Derfor skulle man tro at algeveksten ble dempet. Kanalene som ble gravd rundt Østensjøvannet i 1960-årene, har nedsatt denne renservirkningen. I tillegg til dette har overvannsledninger som går ut i bekkene omkring vannet hatt med seg svært forurenset vann. Østensjøvannet har blitt sterkt forurenset.

Kommunen har nedlagt et stort arbeid for å tette lekasjer fra kloakkrørene, men dette er ikke nok. Mye forurensning (fosfor) ligger lagret i bunnslammet i Østensjøvann. Det må derfor flere tiltak til for at vannkvaliteten skal bedres.

Lappfiskand. Ivar Håkenstad '95

(1) Ree, Bentz, Mehlum og Slagsvold i Europas fugler 1986.

(2) Norsk fugleatlas 1994.

(3) Fauna Nr. 3 1992- Karen Anna og Jan Økland - Innsjøer og dammer i Norge Hva må vi gjøre for å beskytte hvirvelløse dyr? Spikkerud - Hovedfagsoppgave om Østensjøvannet.

Talen til Finsefondets styreformann Georg Erik Carlberg ved tildelingen av stipendiet for 1995

AV GEORG ERIK CARLBERG

Norsk ornitologisk forening avd. Oslo og Akershus og Østensjøvannets Venner ble tildelt Finsefondets stipend 1995 på 100 000 kr. Utdelingen skjedde på Finsehytta 12. mai. Stipendiet skal gå til å rehabilitere våtmarksområdet nord for Østensjøvannet med tanke på vadefugl. De forberedende arbeidene er så og si ferdige og det praktiske arbeidet gjenstår. Finsefondets Georg Erik Carlberg ga prisvinnerne stipendiet med denne talen:

Når man ser på miljøproblemenes omfang og utvikling i dag, kan man saktens spørre om vern av natur og miljø nytter. Vi hører da også fra mediene at folks generelle miljøinteresse svinger og at vi nå er inne i en bølgedal. Nettopp i en slik sammenheng er det viktig at vi gir bidrag til fornuftige tiltak og prosjekter som representerer fremtidsrettet tenkning og med muligheter for ringvirkninger.

Det er på dette grunnlag Finsefondet ble etablert i 1988. Finsefondet er en uavhengig stiftelse, basert på private gaver. Fondet vil påvirke utviklingen ved å fremme kunnskap og praktiske løsninger. Fondet deler hvert år ut et stipendium for å stimulere arbeidet for miljøet. Fondet ønsker spesielt å dekke områder hvor andre støtte-midler normalt ikke kan påregnes. Det er også en betingelse at det dreier seg om ideer, tiltak og prosjekter som kan gi ringvirkninger. At det er behov for et slikt fond har den store søknadsmengden vist. De siste årene har styret hatt over 40 søknader til vurdering hvert år.

Det første stipendiet ble utdelt i 1990. Vinner var Knøttet barnehage i Grimstad med et prosjekt for

barns ferdsel i naturen, naturglede og -forståelse. I 1991 var vinneren Little Færøyna kystkulturlag ytterst i Sognefjorden, med et prosjekt som kombinerer vern av bygninger, anlegg og båter med aktivt arbeid for forståelse av menneskenes tidligere bruk av ressursene i kystmiljøet. Stiftelsen Fokhol gård i Stange på Hedmarken mottok stipendiet i 1992 for utvikling av forsøks-, forsknings- og holdningsskapende virksomhet, alt basert på helhetlig økologisk jordbruk i stor skala.

Norges Naturvernforbund fikk stipend i 1992, med et prosjekt for opprettning av en databank med produktinformasjon vurdert ut fra Naturvernforbundets miljøkriterier. På denne måten kan produktene rangeres i forhold til hvor gode miljøvalg de er for forbrukeren. I fjor var vinneren dagens arrangør, Den Norske Turistforening, med sitt prosjekt om kartlegging av tålegrensen for fjellområder. Vi skal senere få fremdriftsrapporter fra de siste to års vinnere.

Europarådet har bestemt at 1995 skal være naturvernår. Vern av nye områder er et hovedtema. I Norge har Miljøverndepartementet slått fast at «å sikre natur i nærmiljøet

er like viktig som å verne store naturområder». Forurensninger og utbygginger er en økende trussel mot et variert plante- og dyreliv og dermed et godt og oppleveserikt nærmiljø.

Dette passer som hånd i hanske for det arbeid årets stipendvinner driver. Finsefondet ønsker med denne tildelingen å understreke betydningen av å ta vare på naturen også i byområder. Østensjøvannets Venner og Norsk Ornitologisk Forening avd. Oslo og Akershus arbeider både for å gjøre det unike fuglelivet i Østensjøvannet på Oslos sydøstkant mest mulig tilgjengelig for almenheten, og ikke minst for å bevare også det omliggende områdets egenart. Østensjøvannets venner har engasjert seg meget sterkt for å påvirke myndighetene til å frede større deler av området rundt Østensjøvannet.

Prosjektets målsetting er å gjenska-pe et våtmarksområde. Østensjøvannet er et svært viktig område for fugler, særlig de artene som er knyttet til våtmarker. Det er derfor opprettet et naturreservat i området. Imidlertid har menneskelige inngrep og økte forstyrrelser medført at spesielt vadefugler har gått tilbake i antall eller er nesten forsvunnet fra vannet. For å rette på dette vil det bli etablert nye arealer med våtmark på områder like nord for Østensjøvannet, områder som i dag ligger brakk. Prosjektet vil øke Østensjøvannets verdi som opplevels- og undervisningsområde fordi de fleste fuglegrupper dermed kan observeres ved vannet.

Finsefondets styre synes dette

prosjektet på en god måte vektlegger sammenhengen mellom naturglede og naturforståelse. Uten naturglede blir det ingen naturforståelse. Det er derfor viktig at opplevelser i og tilegnelse av kunnskap om naturen går hånd i hånd. Bare dette kan gi en grunnleggende bevissthet om naturens verdi i seg selv, og skape den nødvendige respekt for andre livsformer enn mennesket. Dette er også en forutsetning for forståelsen av naturen som vårt livsgrunnlag. Dør naturen, dør vi mennesker.

Et enstemmig styre har ved tildelingen også lagt vekt på det brede lokale engasjement bak prosjektet, og den mulige smitteeffekt prosjektet vil kunne ha i arbeidet med kultur- og miljøvern.

På vegne av NOF Oslo og Akershus og ØVV mottar Finn 100 000 kroner fra Finsefondet v/Georg Carlberg. Finsehytta 12. mai i år.

Årsmøtet

Onsdag 14. februar 1996

Alle medlemmer ønskes velkommen

Sted/Tid: Skullerudstua kl. 1830

Lysbildekåseri ved Oddvar Rolstad over temaet

Naturopplevelser i Østmarka og andre steder

Oddvar Rolstad er kjent fra «Østmarkas Venner» og fra Oslo og omland friluftsråd. Ihuga friluftsmann har han vært hele sitt liv. Han er lokalkjent i Østmarka og vil legge vekt på vårt andre verdifulle friluftsområde i nærmiljøet. Marka vår inneholder mange overraskelser. Ta med hele familien, venner og kjente og møt opp til en kveld som vil inspirere til turer i det fri.

Øvrige aktiviteter for 1996 blir fastsatt senere.

Hvem pakker inn trærne?

MORTEN FALCK

I sommer herjet heggspinnemøllen igjen. Ikke så voldsomt som på 70-tallet, men ganske sterkt. Det kan være den kommer enda sterkere igjen neste år, for dette dyret opptrer i bølger. I noen år nå har den nesten vært sjelden.

Hva slags dyr er heggspinnemøllen? Vi merker først hordene av grågule larver som spinner på heggen og gnager i seg bladene i voldsom fart. Da har de allerede vært i virksomhet siden løvet kom tidlig på våren, og gnagd og vokst seg store på trærne, før spinnets deres blir så stort at vi legger merke til det. Da er heggeblomstringen over. De svært sosiale larvene kryper i flokk fra grein til grein, som de beiter ned mens de dekker stadig større deler av treet med et hvitt silkespinn. Hardt angrepene trær blir fullstendig avløvet og står tilbake som hvitkledte spøkelser når alle larvene plutselig forsvinner som ved et trylleslag midt på sommeren. Spinnets er fine silketråder som larvene produserer med kjertler under hodet. Det tjener først og fremst som beskyttelse for de skjøre larvene, som nok ellers ville forsvinne i gapet på sultne fugler, veps, maur og andre rovdyr.

Men hvor blir det av larvene? Hvis du ser godt etter, vil du finne små, avlange, spolfornede kokonger av silke. Larvene spinner seg inn i hver sin lille kokong, som ofte kan sitte tett sammen i klaser. Der inne sprekker larvehuden og puppen kommer til syne. Inni puppeskallet går mesteparten av

larvekroppens organer i oppløsning, i en forunderlig forvandling som fører fram til det voksne individet.

Og så, etter bare noen uker, revner puppeskallet, og en liten sommerfugl klekkes og kryper ut av kokongen. Den er ikke mer enn ca. en centimeter lang, skinnende sølvhvit, og ser du godt etter, vil du se tre rekker med fine, svarte prikker. Når den flyr, kan du se at bakvingene er skifergrå, med frynser langs kanten. Det er en av våre aller vakreste sommerfugler, men den er så liten at svært få legger ordentlig merke til den. Men når du først har lært den å kjenne, hører den til i de lyse sommerkveldene, hvor den flagrer rundt busker og kratt i skumringen.

Hunnmøllen legger eggene i grupper på 2–50 på greinene, og skiller ut et sekret som stivner til et brunt, beskyttende skjold. Etter noen uker klekkes de små larvene, men de holder seg i ro under skjoldet sitt gjennom hele vinteren før de starter utviklingen sammen med de spirende bladene neste vår.

Når angrepet pågår på forsommeren,

kan det se katastrofalt ut. Man skulle tro at heggen ikke kan overleve. Men det kan den. Angrepet slutter så tidlig at heggen utvikler nye blad, og det er meget sjelden en busk ikke overlever angrepet, uansett hvor hardt det ser ut.

Spinnmøllene er en familie med det latinske navnet Yponomeutidae. Det fins rundt tusen arter, ca. 100 er funnet i Europa. I Norge er det 7–8 arter, som er meget vanskelige å kjenne fra hverandre, også for ekspertene. Heggspinnemøllen heter *Yponomeuta evonymellus*, mens en annen art går på epler og rogn (*Yponomeuta malinella*), og andre arter går til angrep på hagtorn og spolebusk. På frukttrær kan de ødelegge årets avling, men på ville busker og trær kan vi studere dem som det naturfenomenet de er – og glede oss over de vakre miniatyr-sommerfuglene.

Morten Falck er medlem av entomologisk forening og har stått bak flere viktige insektsfunn ved Østensjøvannet.

Meldinger fra ØVV

Tekstinnskrivere

Har du lyst til å skrive inn tekst for Sothøna-redaksjonen. Vi trenger nemlig flere flittige "tastaturfingre". Det kan være avskrift fra gamle dokumenter eller rett og slett å tyde "dårlig håndskrift". Vi ser gjerne at du har tilgang til PC med WordPerfect eller Word for Windows. Kanskje du har Aldus PageMaker også?

Ring tlf.: 22 27 12 54, Selma.

Flere kakebakere søkes

Kan du tenke deg å bake en kake til foreningen nå og da? Vi trenger kaker for salg på medlemsmøter og andre arrangementer i foreningens regi. Ring Grethe Brosstad på telefon 22 27 51 80 og meld deg som baker.

Gotisk håndskrift

Er det noen der ute som kan lese gotisk håndskrift og har tid på dagtid?

Har **DU** lyst til å forske litt i gamle arkiver?

Ring Selma, tlf. 22 27 12 54.

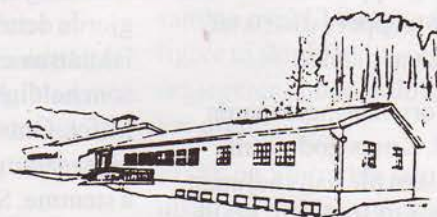

HAR du flyttet – eller SKAL du flytte?

Vi oppfordrer våre medlemmer til å sende oss melding om flytting slik at medlemsforsendelsene kommer riktig og raskest mulig frem til dere. Sothøna vil ikke bli ettersendt hvis ikke melding om adresseendring er gitt.

Fra Østensjøvannet går turen til

Skullerudstua

4 km godt skiltet gangvei

Kafé

Selskapsarrangementer

Catering

Åpningstider året rundt!

Mandag til torsdag kl. 11-21

Fredag stengt

Lørdag 11-16

Søndag 10-17

Skullerudstua Kafé

Olaf Helsets vei 2, 0694 Oslo

Tlf. 22 29 82 82

ALT MED TRYKK, TRYKK, TRYKK, TRYKK, TRYKK, TRYKK:

Brosjyrer • kataloger • selvklebende stickers • postere • reklameartikler
bæreposer • permer • fakturablanketter • ordresett • pakksedler
bankgiro • postgiro • rekvisisjoner • brevsett • fraktbrev • bestillingssett
datapost • lønnsblanketter • kontrakter • data-labels
snapp-set på bærbane • arkmatersett • enkle brevark • datalister
konvolutter • etiketter • prislister

PAPERMILL®

Ryensvingen 11 - 0680 Oslo

22 67 88 10

Telefax 22 67 83 73

Milorgavd. 13132 1. tropp

VED FINN A. GULBRANDSEN

De fleste av oss nikker gjenkjennende når vi snakker om bautaen på Sarabråten. De fleste vet at den har noe med krigen å gjøre, men hva er årsaken til at denne minnesteinen er reist? La oss ta et tilbakeblikk.

Våren 1941 samlet en del venner fra Bryn – Oppsal distriktet våpen, utstyr og mat som de skjulte forskjellige steder i Østmarka. De fleste var fra idrettsmiljøet, og fysisk trening samt ulike militære øvelser ble avholdt etter beste evne. Orientering var favorittsporten til flere av gutta, og de var lommekjent i Østmarka. Gruppas naturlige sjef ble William Johansson med dekknavn «Petra». Året etter var de blitt en gjeng på 30 mann. I 1942 ble to av troppens jegere, Willy Vraalsen og Oddvar Knutsen, arrestert og sendt til Sachsenhausen etter opphold på bl. a. Grini. Ingen avsløringer kom fra deres munn tross hard tysk behandling. Vinteren 43–44 ble gruppa slått sammen med tre andre tropper i distriktet. Milorg 13132 var dannet.

Troppssjef ble orienteringsløperen Knut Valstad, Knuts gode venn Gunnar Vraalsen ble hans adjutant, Erik Bruun, Adolf Bogstad, Frank Olsen og Arvid Hansen ble lagledere.

For en del av troppens medlemmer var Finn og Adolf Bogstads hjem i Kampheimveien på Oppsal det naturlige møtestede. Finn var troppens etterretningssjef, Adolf nestkommanderende. Søsteren Evelyn var også aktiv i det hun var troppens ordonans. Bogstads hjem ble også brukt til lagerplass for sabotasjeutstyr og våpen. Hjemme hos Knut Valstad var det også hyppige møter. Utover i 1943–44 ble troppens arbeid nokså intenst. De kartla tyske anlegg så nøyaktig det lot seg

gjøre. Sommeren 1944 dannet Milorgdistrikt 13 aksjonsgruppe, og 13132 1. tropp ble naturligvis trukket med.

William Johansson, Knut Valstad, Finn Bogstad, Arne Lied, Erik Bruun, Ingolf Nordstrøm, Frank Olsen, Storm Weinholdt og Arvid Hansen aksjonerte mot tyskernes store bensinlager på Grorud natt til 25. august. Knut Valstad hadde levert aksjonsplanen til «Rolf» – distriktets aksjonssjef William Houlder tidligere samme uke. Aksjonsplanen ble godkjent, og gutta satte i gang.

De rykket fram med sykler, men måtte endre utgangspunkt for aksjonen noe, da en fremmed sykkel gjorde dem forsiktig. De ble også iaktatt av en mistenkelig person, som heldigvis viste seg å være en loffer. Området ble sjekket av en jeger samme dag. Alt forutsatt så til å stemme. Stjerneklar himmel og svakt måneskinn la forholdene tilrette for en vellykket aksjon.

Klokkene ble synkronisert Klokka 2200 gikk ordren. Alt var gjennomdrøftet på forhånd. 15 minutter senere ble gjengen delt i to grupper. Sprengningsgruppa bestod av seks mann – tre mann til å legge ladingene og tre mann til å sikre. En speider ble sendt av gårde til et hull de hadde lagd i gjerdet. Det kunne syntes som om noen hadde oppdaget dette, men gjengen var enige om å gjennomføre aksjonen. To og to snek de seg lydløst gjennom hullet. Av og til knakk de noen kvister i mørket. De stoppet og

lyttet. Ingen hadde hørt dem. Ladingen ble lagt på plass. Tilbaketrekningen begynte. Litt etter kl. 2320 hørtes et smell fulgt av en kraftig detonasjon fra bensinlageret. Et rødlig skjær lyste opp hele området.

Ekspløsjoner og brann fulgte i om lag en time.

Litt over ett var alle bortsett fra en mann på avtalt sted. Han var heldigvis også utenfor faresonen. De takket hverandre for samarbeidet og forsvant hver til sitt.

Tyskerne var klar over motstandsbevegelsens tilhold i Østmarka. 16. september startet de en kjempe-razzia der Østmarka ble finkjemmet. Styrkene kom fra Losby og undersøkte marka ned til Fjell i Enebakk. Andre startet fra Ski og sjekket skogen helt til Oppsal. Dette var noe man hadde vært redd for lenge. Selv om karene i Milorg 13130 neppe var overrasket, så mistet de to meget dyktige jegere fra 13132, Ingolf Nordstrøm og Kjell Skøyen. De ble tatt i troppens hytte ved Bjønnebet øst for Skytten, arrestert og innsatt på Grini.

Shell hadde lager i Schwensens gate som bestod av bensin og snaue 300 000 liter olje.

Her var også et bilverksted. Milorgs mål ble også 21 biler i bygningen. Sabotasjen var en av de største mot oljelagre under krigen. Adolf Bogstad, Åsmund Skar, Frank Olsen, Storm Weinholdt, Kjell Ramberg, Aage Johansen og Finn Bogstad fra 13132 deltok. William Houlder

– «Rolf» – aksjonssjefen i 13130 ledet det hele. I tillegg var fem karer fra kompani Linge med.

23. januar 45 satte «Rolf» i gang ødeleggelsen. En vannledning i gata ble sprengt samtidig. Hele bygning-

Avduking av minnesmerke over falne Milorg-menn i gruppa 13132. Sarabråten, 16. juni 1946.

gen stod i brann, og dagen etter kunne man konstatere at den var brent ned til grunnen. Sabotasjen var vellykket.

Den 5. februar 45 aksjonerte Åsmund Skar, Einar Kastner, Arne Lied og Kjell Ramberg mot Sinsen Bilprøveanstalt. Her hadde tyskerne mange lastebiler og annet viktig utstyr. Adolf Bogstad ledet karene. Ladningen var lagt. Gutta hadde returnert da Adolf skjønte at klokka hans var borte. Han for inn, fant armbåndsuret sitt og kom seg vekk fra Bilprøveanstalten i full fart. Alt gikk hurtig. Da verkstedet blåste i lufta, var alle mann i sikkerhet.

Samme dag saboterte 2. tropp fra 13132 mot 19 jernbanetankvogner på Alnabru. Det var gitt ordre om å sprengte disse. Aksjonen var fullstendig vellykket. Troppssjef Helge Kristoffersen ledet Alf Hernes, Leif Jørgensen, Tore Løken, Ove Løken, Tor Urdal og Randulf Halvorsen gjennom det hele.

Fire dager etter var Adolf Bogstad, Skar, Kastner, Frank Olsen, S. Weinholdt og Ramberg i gang igjen. Målet var bilverkstedet til Kolberg-Caspary i Gøteborg gate 27 b. Verkstedutstyr og 16 biler gikk med. Under slike aksjoner søkte man alltid å varsle folk som bodde i nærheten. Det var ikke

alltid mulig, men denne gangen ble Åsmund Skar «medlem» av en syklubb bestående av tolv unge damer. Med Colten i nevene bad han jentene legge seg på gulvet da det helt sikkert kom til å smelle i nærheten av leiligheten. Vettskremte ville de at Åsmund skulle bli hos dem, men det var dessverre umulig.

I Skippergata 22 var det et stort matvarelager. Milorg hadde selv sagt et enormt behov for varer herfra. Allerede 12. februar gikk 13132 til aksjon under ledelse av Adolf Bogstad. Med seg hadde han Skar, Kastner, Lied, Frank Olsen og S. Weinholdt. Gjengen ble sikret av troppens forsynings og troppssjef Kåre Olafsen.

Dagen etter starter tragedien.

To gestapister kom uventet hjem til familien Weinholdt. De ønsket å «snakke med» Kjell Weinholdt, Storms bror. Kjell jobbet i politiet og var troppens kontaktmann der. Besøket var skjebnesvangert. I stua satt Storm og Adolf. De ventet på Frank Olsen. Det var avtalt at han skulle ha med seg de neste aksjonsplanene. Karene fra Gestapo tvang seg til å vente på Kjell som ikke var hjemme. Spørsmålene kom selv sagt til Storm og Adolf. «Vi er venner og skal på tur,» var svaret tyskerne fikk. Sjekk av papirene

gikk greitt. Det var ikke mulig å få advart Frank.

Han gikk rett i fella. Inn på soverommet med ham. Gestapisten kroppsvisiterte. Gestapist nr. to gikk ut i entréen. Adolf forstod at noe måtte gjøres. Han spurte om å få gå på WC. Gestapist nr. to nikket. Døra til trappeoppgang og toilett ble revet opp samtidig av Adolf. Tyskeren trakk hurtig pistolen og skjøt. Landsmannen hans styrtet ut fra soverommet og skjøt i samme øyeblikk et skudd. Ytterligere to skudd ble avfyrt mot milorgjegerens hode. Adolf Bogstad var drept.

Frank og Storm ble tatt. De ble utsatt for fryktelig tortur.

Om kvelden dukket Gestapo opp hos familien Hansen i Youngstorget tre. Arvid så hvordan det utviklet seg og såret en av nazistene alvorlig. Han og faren ble myrdet med skudd fra gestapistene.

Det påfølgende døgnet ble det verste i Milorg 13130 sin historie. Adolfs bror, etterretningssjef Finn Bogstad, fikk greie på tragedien og ga beskjed til de han fikk tak i troppen. Han selv og troppssjef Knut Valstad kom seg over til Sverige så fort det var mulig. Tyskerne dukket opp i Kampheimveien hjemme hos Bogstad, heldigvis for sent.

HJEMME

1. ste

Kåre Olafsen

Forsynings- og transp.sjef Skutt 17.3.45

Gunnar Vrålson

Adjutant Sverige fra feb. 45

Kåre Andersen

Troppsjeff Sverige

110. Erik Bruun

Skutt 17.3.45

111. Arne Lied

Sverige fra mars 45

112. Arne Bye

Sverige fra mars 45

113. Arne Høglund

Sverige

121. Åsmund Skar

Sverige fra mars 45

122. Einar Kastner

Sverige fra mars 45

123. Arne Knutsen

Sverige fra mars 45

124. Arne Høglund

130. Frank Olsen

Skutt 17.3.45

131. Storm Weinholdt

Skutt 17.3.45

132. Henry Gundersen

Skutt 17.3.45

133. Kjell Ramberg

Skutt 17.3.45

140. Åge Johannessen

Sverige fra mars 45

141. Øivind Breiby

Sverige fra mars 45

142. Stål Andresen

143. Kåre Andersen

Sverige fra mars 45

William Johansson

Gruppesjef Sverige fra mars 45

Yngvar Jacobsen

Gr. adjutant Sverige fra mars 45

Gunnar Grandre

Gr. f. og transpsj. Sverige fra mars 45

Arvid Hansen

Aksjonstabens adj. 13.2.45

STYRKENE

tropp 13132

stad
fra feb. 45

Adolf Bogstad

Nestkommanderende Skutt 13.2.45

Finn Bogstad

E. V. sjef Sverige fra feb. 45

Engan
mars 45

114. Reidar Lied

Arrestert 14.2.45

115. Arne Egge

Sverige fra mars 45

118. Dag Nesse

125. Arne Fjeldstad

Sverige fra mars 45

126. Ingolf Nordstrøm

Skutt 17.3.45

127. Kjell Skøyen

Arrestert aug. 44

128. Willy Sætre

Sverige fra mars 45

134. Odd Nielsen

Arrestert 14.2.45

135. Kjell Melby

Arrestert 14.2.45

136. Ivar Grandre

Arrestert 14.2.45

138. Per Hoel

Arrestert 14.2.45

144. Gunnar Paulsen

Arrestert okt. 44

145. Per Andersen

Arrestert juni 43

146. Sverre Sjøbekk

Sverige fra mars 45

148. Trygve Hansen

Julius Nordstrøm

Sverige (England) 43

Einar Evensen

Overflyttet D 12 i 44

Oddvar Knutsen

Arrestert sept. 42 (Tyskland)

Willy Vrålson

Arrestert mai 42 (Tyskland)

Litt senere i februar kom Gunnar Vraalsen sammen med fem andre motstandsfolk gjennom Østmarka og over grensen. De valgte en annen rute enn de to førstnevnte.

Gestapo var på jakt etter troppssjef Knut Valstad. En februarkveld banket det på døra hjemme hos Tullik, Knuts kone. Gestapo trengte seg inn med en bakbundet Frank Olsen foran seg. De ventet nemlig en varm mottakelse i form av kuler. Tullik var alene med sønnen på et år.

Hun overbeviste tyskerne om at «ektemannen var håpløs som aldri var hjemme». Ikke hadde hun peiling på hva Knut drev med heller. Hun og Frank lot som de ikke kjente hverandre.

Tyskerne bet heldigvis på. Tullik så aldri Frank Olsen mer ...

Gruppesjef William «Petra» Johansson la av gårde mot Sverige lørdag 3. mars 1945 sammen med sin adjutant Yngvar Jacobsen, forsyningssjef Gunnar Grande og ytterligere 11 mann fra troppen. Skar og Kastner kom seg over grensen på egen hånd.

Opprullingen gikk fort. Kåre Olafsen, Erik Bruun, Reidar Lied,

Henry Gundersen, Kjell Ramberg, Odd Nielsen, Kjell Mellby, Ivar Granne og Per Hoel ble arrestert i skjebnedøgnet 13.-14. februar 1945. Hele sju jegere fra 1. tropp i milorggruppe 13132 ble henrettet på Akershus 17. mars 1945 bare få dager før det ble sluttet fred ...

På bautaen på Sarabråten kan du lese: Falt i kampen for fedrelandet 1940-45. Jegere i Milorg-gruppe 13132 Adolf Bogstad, Arvid Hansen, Kåre Olafsen, Erik Bruun,

Ingolf Nordstrøm, Frank Olsen, Storm Weinholdt, Henry Gundersen og Kjell Ramberg. Minnesteinen ble reist i 1946 av kamerater fra samme gruppe.

Hvert år den 7. juni arrangerer Østmarkas Venner en minnehøytidelighet på Sarabråten.

«Sothøna» anbefaler alle å lese «MILORG område 13130» av

Terje Diesen og «Marka og krig» av Trygve Christensen. Her får du vite mer om mottak av slipp, planlegging av aksjoner osv, osv. Disse bøkene har vært hovedkildene til denne artikkelen. Diesens bok er Søndre Aker Historielags årbok fra 1986 og kan kjøpes i bokhandelen på Sæter eller på bymuseet. Bøkene gir et godt inntrykk av motstandskampen også i vårt distrikt.

Videre anbefales å lese «Fragasbind til sten-gun» – om Milorg-tropp 300/13132 av Rolf Holth.

Spørr etter boka på Deichmanske bibliotek – avd. Oppsal. Til slutt bør du lese «Tysk okkupasjon av Søndre Aker 1940-45» av Terje Diesen – årbok Søndre Aker Historielag 1989-90.

Tusen takk til **Gunnar Vraalsen** for lån av foto, for verdifulle tips og gjennomlesing av artikkelen som er lagt til rette for «Sothøna» av Finn.

Aluminiumklorid 25%
Middel mot sterk svette i armhulen

Vortemiddel 10 ml

Neglelakkfjerner

Scott-Mathiesens

•• hudvann ••
mot kviser

Fremstilt og pakket av:

A/S DEN NORSKE ETERFABRIKK, Oslo

FLISLEGGER RØRLEGGER

**Fornøyd med ditt gamle bad?
Ikke det? Kontakt oss da vel...**

Vår spesialitet: Full modernisering av bad og kjøkken. **15 år i bransjen.**

Butikkutstilling og utsalg av:
Baderomsinnredninger, sanitærutstyr, rørdeler og fliser. Pensjonistrabatt!

Håndverksservice:

Snekker. Flislegger.
Elektriker. Rørlegger.

DØGNVAKT
94 20 14 48

Bademiljø-Experten a.s
Aut. rørleggermester Freddy Botner

Butikk og kontor:
(v/Oppsal T-banest.)

Tlf.: 22 26 26 25

Østmarkvn. 4
0687 Oslo

Fax: 22 27 60 06

bademiljø

- DIN RØRLEGGERBUTIKK

Takk til våre sponsorer

RAMM ANNE INNRAMMING Ekebergvn. 193 B 1162 Oslo Tlf. 22 74 26 88	LAMBERTSETER FOTO Tlf.: 22 28 05 03 Lambertseter Senter Hydro Texaco Rustad TONY CHRISTENSEN Vask - alt i dagligvarer - video Rustadgrenda 2, 0693 Oslo Tlf. 22 28 03 87
--	---

BERGERSEN VANN og VARME a.s. Autorisert rørleggermester Enebakkveien 139 - 0680 Oslo Tlf.: 22 67 64 90 - Fax: 22 28 63 99

WRIGLEY Scandinavia AS

BØLER APOTEK Mandag-Fredag 09.00-17.00 Lørdag 09.00-13.00 Bølerlia 4, 0691 Oslo, tlf.: 22 26 44 95
--

 Selskapsmat Tlf.: 22 67 64 90	Manglerud Blomster Manglerud senter 22 26 15 54
--	--

OPPSAL APOTEK Mandag-Fredag 09.00-17.00 Lørdag 09.00-13.00 Haakon Tveters vei 94, 0686 Oslo Tlf.: 22 26 11 97

OPPSAL <i>Blomsterforretning</i> SVEIN CHRISTOFFERSEN ALT INNEN BINDERI Haakon Tveters vei 98, 0686 Oslo Tlf. 22 26 41 94 Fax 22 26 42 64	Lambertseter Kro Langbølgen 3 (Lambertseter sentrum) 1150 Oslo, tlf. 22 28 03 22
---	---

OPPSAL UR-OPTIKKA/S Off. godkj. optiker N.O.F. Jan Gulbrandsen OPPSAL SENTER Bank Aksept • Kredittkort   Tlf. 22 26 50 94

TA EN OPTISK SYNSPRØVE Bøler Brillesenter & Ur A/S Vi har nå film og fremkalling Bøler Senter - Tlf. 22 26 22 68

Ryen Servicenter Enebakkveien 139 0680 Oslo Tlf.: 22 67 75 15	<i>Krinkelkroken</i> KAFFE - TE - GAVER Manglerud Senter Tlf. 22 27 14 70
---	---

Veien til velvære TRIMHUSET TRESKEVEIEN 31 - MANGLERUD 0681 OSLO - TEL. 22 27 75 70 Aerobic - Helsestudio Solarium - Boblebad - Badstu

 centra <i>for god mat</i> centra-mat a/s Manglerud Senter Tlf. 22 26 53 96
--

 <i>Hans Furu</i> Løvsetfaret 118, 1188 Oslo • Tlf. 22 29 65 66 • Fax 22 29 91 67 Mobil: 94 34 12 18
--

 STATOIL Service Østensjø Låvevn. 70 Tlf. 22 26 33 35
--

Mitt Østensjøvann

INTERVJU MED OLAF EK

Olaf Ek har lagt ned 28 år av sitt liv ved Østensjøvannet. I denne tiden var han ansatt i Park og idrett. Han gikk av med pensjon våren 1994. Selv om ØVV mange ganger vært kritiske til etaten, så har vi lært Olaf Ek å kjenne som en hedersmann, alltid pålitelig og hjelpsom. Olaf er gartner av yrke og begynte i Park- og idrett i 1966. Den gang var «Østensjøstaben» stasjonert på Nordre Skøyen hovedgård.

Mitt første møte med Østensjøområdet husker jeg godt, forteller Ek. Det var nyanlagt plen på Abildsfeltet, gangveien på vestsiden av vannet var akkurat ferdig helt opp til Manglerud skole. Anleggsarbeidene vest for Bogerudmyra var påbegynt, og vi ble utkommandert for å spa opp den giftige selsnepen. Den gang var det en utbredt oppfatning at man skulle bekjempe bestanden – helst få den helt bort eller i allefall begrense den i størst mulig grad. Kanalene i Bogerudmyra var under opparbeiding. Jorda fra kanalgravingen ble lagt utover engene mot Langerud. Det var nærmest ufremkommelig her.

Hvorfor ble kanalene gravd?

De skulle sikre fuglelivet. I dag vet vi at våtmarka ikke har maksimal rensende effekt på grunn av kanalene og at dette går ut over vannkvaliteten, men jeg lurte på hvordan det hadde gått med fuglelivet uten dem? I de sørlige og østre bydelen bor det vel om lag 140 000 mennesker, og de er svært flinke til å bruke Østensjøområdet i rekreasjonssøyemed. Dette ville åpenbart forstyrrer hekkingen vesentlig uten kanalene.

Vi som opplever området i dag, lurte på hvorfor alle plenene er anlagt?

Det vi har lett for å glemme, er at 60-tallet var preget av helt andre tanker og kunnskaper enn i dag.

Universitetet godtok planene som innebar alle plenene. Noen få ornitologer advarte.

I dag ville aldri disse planene passert. Vi skal også huske på at det var ærlig ment som et ledd i å ta vare på området. I denne sammenhengen gjorde Representantskapet for Østensjøplanen en utmerket jobb. Det bestod av politikere og ildsjeler bosatt rundt vannet. En gang møtte jeg en gjeng med høytidelige karer fra OBOS her på 70-tallet. De sa rett ut at de ville bygge ned mot vannet på jordene ved Østensjø gård. Det må dere ikke finne på, sa jeg. Jeg vil anta at vi må takke Representantskapet for at dette ikke ble noe av.

Du har sett utviklingen her de siste tjue årene. Er det noe som bekymrer deg?

Ja, helt klart. På 70-tallet ble det satt ut noen få Canadagjess her. I dag er det gjess over alt. De spiser opp alt som heter gress og annen vegetasjon. Avrenning fra ekskrementene havner i vannet. Dette er en fosfortilførsel som helt klart fører til dårligere vannkvalitet. Det er også svært sannsynlig at ekskrementene inneholder tarmbakterier. Gjessene er en trussel mot balansen i området.

Dessuten bekymrer det meg at joggeløypene er av en slik beskaffenhet at de blir bredere og bred-

ere. Dette både sliter på og ødelegger vegetasjonen.

Har du noen hyggelige minner fra årene ved Østensjøvannet?

En dag arbeidet vi på Rustadfeltet. Plutselig kommer det tre rådyr fra Bogerudmyra ut på fotballfeltet. De beitet ikke langt unna oss i lengre tid før de i bedaglige og elegante byks forsvant i retning Langerud gård.

Jeg var også tilstede da den første toppdykkeren ble observert her. Naturfotografen som så den jublet og løp av gårde for å få tatt et bilde. I iveren snublet han i en kvisthaug og ble liggende så lang han var. Det gikk bra, men så unektelig komisk ut.

Rev så vi ofte tidligere. Den forsvant dessverre med skabben. Ek synes det er hyggelig at vi kan fortelle at den er kommet tilbake.

Grevling var ofte å se, og den er vel fortsatt her? Vi nikker bekræftende.

Kan du fortelle litt om hettemåkebestandens utvikling her nede?

Fra de første individene ble observert skjedde det en rask økning, deretter en nærmest eksplosiv økning som kulminerte på midten av 70-tallet. Hvis jeg ikke tar helt feil var det mellom 2000 og 3000 par i 74. (Nedskrevne tall sier ca. 2 500 par i dette året. Utrolig hva denne mannen husker. Han er jo ikke ornitolog!)

Har du opplevd noe dramatisk her nede?

For en del år tilbake var det oljeutslipp i Smedbergbekken. Selve slippet kom fra Karlsrud.

Brannvesenet og «Park og idrett» kom for å rydde opp og begrense skadene. I det vi holder på å spre

bark, snubler en brannmann og går under. ... så nesten ut som han hadde fått napp ... lua hans lå i vannskorpa og gikk opp og ned som en dupp ... et kostelig syn oppe i all dramatikken. Vi kom oss ut til nærmeste øy ved hjelp av en brannstige. En kollega av «den druknede» og jeg fikk dratt opp den ufrivillige baderen.

Vi rusler bort til sølvpilene langs Bølerbekken som har vokst seg digre og flotte siden Olaf plantet dem i 1970. Her avslutter vi. Rogn, hegg, selje og bjerk ble plantet under hans ledelse langs Østensjøveien for et par-tre år siden.

Avslutningsvis forteller Ek at gangveier, plenarealer og kanalgraving i sin tid kostet Oslo kommune ca. 8 millioner å anlegge ...

Olaf savner Østensjøområdet som sådan, men ikke jobben i park- og idrett.

Vi tar farvel med mennesket og hedersmannen Olaf Ek ... mannen som aldri sa nei når vi i ØVV bad om en tjeneste. La oss håpe at arbeidet der blir fulgt opp av hans arvtager.

PS! Aftenpostens weekendmagasin for et par år siden: Tommelen ned for den som har satt igjen kjøle-

skapet på isen på Østensjøvann. Skapet ble stille og rolig fjernet av Olaf Ek.

Olaf Ek. Foto: Finn

Nok et internasjonalt besøk

I høst arrangerte Norske 4H en stor cityfarm-konferanse med deltakere fra store deler av Europa. Ca. 40 personer ble guidet av Werner Alvestad på glimrende engelsk omkring i Østensjøområdet.

Werner la vekt på å presentere det biologiske mangfoldet og gårdens historie.

Reaksjonene var som vanlig overveldende, og vi fikk melding om at

deltakerne burde hatt enda mer tid ved vår kjære perle. Dette er det tredje store internasjonale besøket vi har hatt ved Østensjøvannet, og nok en gang var deltakerne imponert over å finne et slikt område nærmest midt i byen.

Tidligere har vi hatt besøk av Verdens naturfonds «1001 - klubb» og Nordiska Förbundet för Kulturlandskap. Som kjent gjestet Jimmy Carter området i 1991.

Nykomlinger i floraen

AV JAN WESENBORG

De fleste som de siste par årene har gått langs turveiene ved Østensjøvannets sørlige del utpå sensommeren, har antakelig lagt merke til ei høy plante (rundt meteren) med saftig glinsende stengel, ganske store avlange og sagtakete blad og store, rosa, énsymmetriske blomster med spore. Planta er **kjempe-springfrø**, opprinnelig en hagestaude, som i vår tid har begynt en vandring inn i naturlig og halvnaturlig vegetasjon mange steder i lavlandsstrøk her i landet. Arten er ettårig, og det at den forviller seg, er derfor et bevis for at den klarer å produsere årvisst modent frø i vårt klima. Den er vill i Himalaya. Hos oss har den en nær slektning, **vanlig springfrø**, som er mye lavere og som har gule blomster. Vanlig springfrø vokser på næringsrike steder i fuktig skog og sumpmark og fins flere steder rundt Østensjøvannet, den også.

Innslaget av innførte arter er stort i bynære omgivelser, slik som i vårt område. En rask (og sikkert unøyaktig) opptelling av kjente plantearter i Oslo og Akershus gir et totalt tall på ca. 1600, av dem er 57 % opprinnelige viltvoksende, 35 % tilfeldige innførte (dvs. slike som ikke klarer å reproducere under våre forhold, men som krever tilførsel av frø utenfra eller fra kultur), og 8 % etablerte innførte. Dette siste tallet øker stadig (mens antall opprinnelige arter viser en, riktignok langsom, synkende tendens: planter utryddes, ikke minst i pressområder som våre).

Noen etablerte innførte arter klarer seg bare i forstyrret (kulturbeitinget) vegetasjon. Den vidt utbredte arten **kanadagullris** (en gammel hagestaude med tette gule dusker av blomster på ettersommeren) er et godt eksempel. Den finnes mange steder i «ødeengene» (den høye grasvegetasjonen der det tidligere var plener, slåttenger

eller beitemark) også i vårt område. Andre går inn i naturlig vegetasjon og inntar en beskjedne plass der, uten å føre til de helt store omveltningene. Den vesle, ganske yndige vårplanta **vårpengeurt** er et eksempel på disse. Atter andre kan derimot vise seg å bli svært aggressive og ekspansive, og kan bli en trussel mot hjemlige vegetasjonstyper og arter. Blant de verste slike her til lands har vi to tidligere hageplanter, som kan vokse seg til rene monstre og som er kommet fullstendig utenfor hagebrukets kontroll: **parkslirekne** og **kjempebjønnekjeks**. Parkslierekne er et ofte mer enn mannshøyt «buskas» av bambusliknende, ettårige stengler som visner om høsten, med store, breie, helranda blad. Arten hører til syrefamilien (sammen med velkjente arter som høymol, matsyre og rabarbra). Hos oss er den etablert på en liten flekk nær nordenden av Østensjøvannet nær stien som kommer ned fra Manglerudskogen, antakelig med

en hageavfallshaug som opphav. Kjempebjønnekjeks er en kjempe-messig skjermplante som vi foreløpig heldigvis ikke har ved Østensjøvannet, men som henger over oss som en tidsinnstilt bombe. Alle som har kikket ut av T-banevinduet like før tunnellmunningen mellom Brynseng og Helsfyr, har sett den. Får den fotfeste i fuktengene ved Østensjøvannet, kan mye uønsket skje. Arten er videre giftig, og plantesaften gjør huden overfølsom for sollys, slik at forbrennings-skader er kjent hos folk som har håndtert planta.

Også andre aggressive arter har hatt sin debut på våre breddegrader som hageplanter. Et par som ikke er noen trussel mot naturlig vegetasjon, men som har vendt seg mot hagebrukerne selv, er **ugrasklokke** og **skvallerkål**. Alle som har dem i hagen vet hvor håpløse de er å bli kvitt.

I selve våtmarksvegetasjonen rundt Østensjøvannet er to av de mest tallrike artene innførte i forrige århundre: **kjempesøtegras**, et høyt gras som vokser helt ut mot vannkanten mange steder langs vannet, og **kalmusrot**, en sumpplante med krydderduftende, irisliknende blad, som vokser ute på grunt vann spesielt på de mest erosjonspregete

stedene. En tredje art som også med stor sannsynlighet opprinnelig er innplanta i vannet, er **brei dunkjevle**, men det er vanskelig å avgjøre i og med arten også finnes viltvoksende på Sørøstlandet.

Heller ikke skogs- og krattvegetasjonen rundt vannet er uten nykomlinger. Minst fire ulike **mispel**-arter finnes spredt rundt i skogområdene (Kjerkeskauen, Manglerudskauen/Tallberget, Bogerud-

Impatiens glandulifera

Jan Wesenberg arbeider ved Norges Landbrukshøyskole, der han underviser i botanikk.

arter oppstått ulike steder i verden, selv om klimaet skulle tilsi at de samme artene kunne finnes over store områder. Spesielt unike og sårbare er såkalte øy-økosystemer. Mange steder på fjerntliggende tropiske øyer er hundrevis eller tusenvis av arter utryddet etter at europeerne kom inn med sitt følge av arter fra de store kontinentene (kulturplanter, prydplanter, ugras osv.). En homogenisering av biosfæren fører ubønnhørlig til at det totale mangfoldet må gå ned. Derfor er introduksjon av prydplanter fra andre strøk en prinsipielt sett svært tvilsom praksis. Vi befinner oss på et stort kontinent og dertil i et hjørne av kontinentet som på grunn av gjentatte istider, har en svært ung flora, så hos oss er det relativt lite dramatisk knyttet til dette. Våre arter er relativt robuste og har fått «bryne seg» på et vidt register av mulige konkurrenter. Men andre steder i verden, med en mye mer lokal, rik og isolasjonsbettinget flora, har den samme praksisen ført til omfattende katastrofer for det lokale biologiske mangfoldet. Et ubetinget krav må derfor være at eksotiske hageplanter må testes for å fastslå at de ikke kan gjennomføre en full livssyklus og ikke har spredningskapasitet under de forhold som rå der de introduseres – men hvem bryr seg vel om sånt i dagens verden.

Så mange digresjoner kan altså komme ut av en meterhøy staude med rosa blomster.

skauen og andre steder). Også den vanlige hagebusken **hvitkornell** (hvite bær, blankt røde kvister) finnes etablert, merkelig nok først og fremst i skyggefull sumpskog, der den omtrent ikke klarer å blomstre. Det samme gjelder **høstberberis** (borettslagenes og T-banestasjonenes stikkebusk nr. 1). En fellesnevner når det gjelder etableringen av prydbusker i bynære skoger, er at de omtrent alle har bærliknende, fuglespredde frukter.

Planteskoler og hagelag har altså gjennom tidene sluppet atskillige katter (skjønt hvorfor katter?) ut av sekken. Fortsatt er potensiell øko-

logisk aggressivitet neppe et moment en tenker noe særlig over når en introduserer og selger eksotiske plantearter. Noen av dem har ville norske slektninger, og mulighetene for **genetisk forurensning** ved at hageplantene krysser seg inn i de stedegne artene, er blitt utredet i det siste. Adskillig alvorligere er antakelig likevel faren for **økologisk forurensning**, ved at arter fra andre steder i verden finner så gunstige vilkår her at de blir aggressive i naturlig vegetasjon. Mye av det biologiske mangfoldet i verden skyldes fenomenet **isolasjon**. På grunn av naturlige barrierer mot spredning har ulike sett av

Østensjø gårds historie

AV FINN ARNT GULBRANDSEN

Tidligere har vi hørt om steinalderfunn ved Østensjø gård, ribbungehøvdingen Audun Austansjor og Kronen som overtok jordeiendommene etter kirken. Den kjente Colbjørnsenslekten fra Solør avsluttet sitt 70-årige eie av Østensjøgårdene da Anna Colbjørnsdatter solgte til Haagen Jenssøn i 1730. Jørgen Young eide Søndre Østensjø fra 1811–37 og Lars Haagensøns etterkommere eide Nordre.

Søndre Østensjø 1838–1875

Halvor Haagensen Tveter kjøpte Søndre Østensjø gård av Youngs etterkommere 13. januar 1838. Hvem var så denne Tveter?

Halvor ble født 1. januar 1807 på gården Tveter ved Sems vannet i Asker. Faren het Haagen Hansen og moren Eli Pedersdatter Berger. Slekten var stor og mektig og forbindes bl.a. med Ringi gård, Oust gård, Riis gård, Stubberud gård, Blindern gård og Disen gård.

Halvor vokste opp på Tveter og tok navn etter gården. Han var meget dyktig med hendene og kunne smi, snekre, tømre og dreie bedre enn de fleste. Etter opphold hos slektninger i Førde og ved Hamar dro han tilbake til Tveter. Veien over åsen til Lier og gården Holtsmark var ikke lang, spesielt ikke for Halvor som hadde forelsket seg i datteren der. 20. juni 1834 giftet han seg med Nikoline Holtsmark. (Hun hadde med seg en gjev eikekiste inn i ekteskapet, rikt pyntet og forsynt med initialene NT og årstallet 1623. Den hadde tilhørt Karen Lucht, gift med Christianias første borgermester Nils Toller. *Kisten er nå gitt av familien til Akershus slott der den kan beskues i Christian den 4.s sal*).

Den første tiden bodde de hos Halvors foreldre på Tveter. Deret-

Halvor Tveter

ter flyttet de til Sems vannets andre side. Her hadde Haagen en annen av sine eiendommer – gården øvre Sem – der en av Landbrukshøgskolens avdelinger nå ligger. Hovedbygningen på Sem er reist av Halvor Tveter. Her ble ekteparets to første barn født. Halvor var til stadighet på jakt etter mer jord. Han slo raskt til da Søndre Østensjø skulle selges. Den 28. desember 1837 var kjøpet et faktum. Gården ble hans for 4000 spesiedaler – derav ble 1250 spd. betalt kontant til Karen Young. Eiendommen overtok Nikoline og Halvor med en gang og i løpet av sommeren var familien innstallert. På gården ved Østensjøvannet i Aker lå forholdene til rette for den nevenyttige unge manns virketrang.

Det var nesten ikke måte på til aktivitet: Nytt våningshus, utvidelse og forbedring av jordene, nye jorder ble bruddt opp, hage ble anlagt, trær tatt med fra Asker ble plantet, forpaking av jorda ved Bogerudmyra og som om dette ikke var nok – Halvor syntes gården var for liten og kjøpte allerede i 1845 Nordre Langerud på drøye 160 mål av Jørgen Wetlesen på Abilsø. Pris: 155 spd.

Ny avgrøfting – ny oppbrytning av jord – behov for mer lagerplass til jordas grøde – ny låve måtte bygges og ny adkomstvei – nå til Enebakkveien da den gamle over Oppsalåsen og Skøyengårdene var tungvin og i dårlig stand.

Nok? Neida! Halvor forpaktet en del av Nordre Østensjø og make-skiftet denne jorda med Lars Haagenssøn Østgaard i 1846, slik at grensen mellom gårdene ble veien mellom tunene.

Selv om alt dette høres voldsomt ut i dag, må en være klar over at Halvor Tveter var en forsiktig mann, men god planlegging og hardt arbeid ga resultater. Østensjø gård ble under ham en av Akers største og mest veldrevne gårder.

Tveter var nysgjerrig på nye driftsmetoder og var blandt landets første som dyrket turnips i stor målestokk. I 1862 vanket det til og med medalje for turnipsen fra Østensjø ved «The Royal Horticultural Society's» utstilling i London.

I 1853 skaffet han seg en «Stationær Dampmaskine til Hakkelsesbeskjæring og Dampkogning av kreaturfoderet».

Kveget ble alet opp på Østensjø og melk solgt til byen.

Halvor Tveter ble betegnet som en statelig mann, med rank holdning,

*Hovedbygningen på Søndre Østensjø. (Omtalt i Sothøna nr. 7)
Foto: Finn*

over middels høy med kraftig hårvekst og kinnskjegg, stillferdig, men lun og spøkefull. Mange jordbrukere spurte Tveter om råd. Unge menn fikk sin praktiske landbruksutdannelse på Østensjø.

En så dyktig mann ble selvsagt benyttet til offentlige oppdrag. Han var medlem i formannskapet i Aker 1843–47 og 59–63, av Akers sparebanks Direksjon fra 1857–71 (en ulønnet oppgave på denne tiden), medlem av Aker kommunes fattigkommisjon, medlem av takseringskommisjonen for Kongsvingerbanen, medlem av byggekomiteen for Østre Aker kirke osv., osv.

Ved den store veiutbyggingen i Aker som ble besluttet i 1855, ble Halvor Tveter valgt inn i

anleggskomiteen for Østensjøveien og Lambertseterveien. Denne vei-forlengelsen ble kalt «Polskpassveien» på folkemunne. Bygdesladderer ville ha det til at veien skulle gjøre det lettere for eierne av Manglerud, Skøyen, Hellerud og Østensjø å komme sammen og spille kort.

Nikoline Holtmark Tveter var en røslig kone, stor, men rask og rørig med et utrolig godt humør. Hun nøt stor anseelse for sin dyktighet som husmor. Mange ungjenter kom til Østensjø for å lære av henne. Alltid var husholdningen på Østensjø usedvanlig stor. Den var et speilbilde av den enorme gårdsdriften.

Nikoline Holtmark Tveter

Husmennene og arbeiderne hadde kosten. I tillegg tok Nikoline imot ungdommen med åpne armer. «Mor Tveters» gjestfrihet var viden kjent.

Nærmest til daglig kom fremmede innom. Som seg hør og bør deltok selvsagt Tveters i den store selskapeligheten som var så vanlig i Aker i 1860-årene.

Nyttårsdag på Østensjø var viden kjent. Opptil 100 fremmede kom til selskapet, mange uten spesiell innbydelse. Alle ble like godt mottatt og betjent. Nikoline hadde et vennlig ord til alle, og mat var det nok av på stabburet.

Alt var dessverre ikke fryd og gammen. Dødeligheten var som kjent stor i det forrige århundre. Familien

Tveter ble rammet usedvanlig hardt. I årene 1839–49 mistet Nikoline og Halvor seks barn. Spesielt sorgfullt var det i 1849 da Emilie Karoline, Anette Kamilla Augusta Kristine og Evenda Barbra Katinka alle døde i løpet av to måneder. De seks barna er gravlagt på Oslo kirkegård. Halvors foreldre sovnet også inn dette året, og de gamle på Østensjø ble nedbrudt av sorg og sykdom. Det var ikke på tale å overta gården Tveter i Asker. Den ble solgt.

Nordre Østensjø gård

Det var neppe mulig for eieren av Nordre Østensjø gård å konkurrere i begivenheter med Halvor Tveter på nabogården. Lars Haagenssøn Østgaard solgte gården til sin sønn, Halvor Larssønn Østgaard i 1850. Østgaard greidde ikke å styre økonomien sin, og 13. april 1868 var det tvangsauksjon. Ingen ringere enn konsul *Thomas J. Heftye* fikk tilslaget. Det viste seg snart at han først og fremst hadde interesse av Nordre Østensjøs skoger som grenset inntil eiendommen hans på Sarabråten. Derfor beholdt han skogen og solgte resten av Nordre til Halvor Tveter for 6050 spd. *Østensjøgårdene var igjen samlet på to hender.*

19. juni 1875 ble hele Østensjø gård solgt til Haakon Tveter – Nikoline og Halvors sønn, men dette skal vi høre mer om i neste nummer.

Kilder:

Ethundrede-års mindeoptegnelser for familien af Haakon Tveter. (Grøndahl forlag)

Henning Sollied; Akersgårder Oslo 1947

Særoppgave om Østensjø gård skrevet av en lærerstudent.

Vinter- og sommerveien gjennom Østmarka

Av REIDAR FØNNEBØ

I åsen på Østensjøvannets østside finner vi rester av en gammel ferdselsåre som gikk fra Oslo til Enebakk. Reidar Fønnebø forteller her om registrering av veien og om det arbeidet han har nedlagt for at restene av veien skal bli tatt vare på.

Vinter- og sommerveien gjennom Østmarka begynte jeg å arbeide med i marken rundt 1950-årene. Flere befaringer fant sted fra 1961 til 1966, og en rekke brev ble sendt til Oslo kommune. Som jeg nevnte innledningsvis, så er det her tale om to parallelle ferdselsårer: en sommervei (ridevei) og en vintervei. Den gamle sommerveien var så viktig at den ble rotelagt allerede i 1826.

I veiinndelingsprotokollen for 1826 er anført:

«Fra Hovedveien No. 4 ved Etterstad om Brynd, Skøyen Broe og

Gaarden Skøyen til Opsahl hvor Veien aftager til Østensjø ved Opsahl- Grinden 5560 Alen.»

Denne beskrivelse stemmer med kartene fra år 1800.

I mars 1866 foreligger det en klage fra Johannes Schøyen at ferdselen sist vinter var gått over hans eiendom.

Lensmann Hjort opplyste at dette gjaldt ca. 100 hester som daglig kjørte is til byen over jordene på Skøyen, da: Roteveien var ufremkommelig på grunn av snøvær.

Ifølge muntlig tradisjon som jeg har nedtegnet etter gamle folk her i distriktet, sier en at denne veien var en gammel veiforbindelse med Enebakk. Ved studier av gamle karter, blir tradisjonen bekreftet. En del av denne veien kalles også: Karl XII vei (etter krigen i 1716).

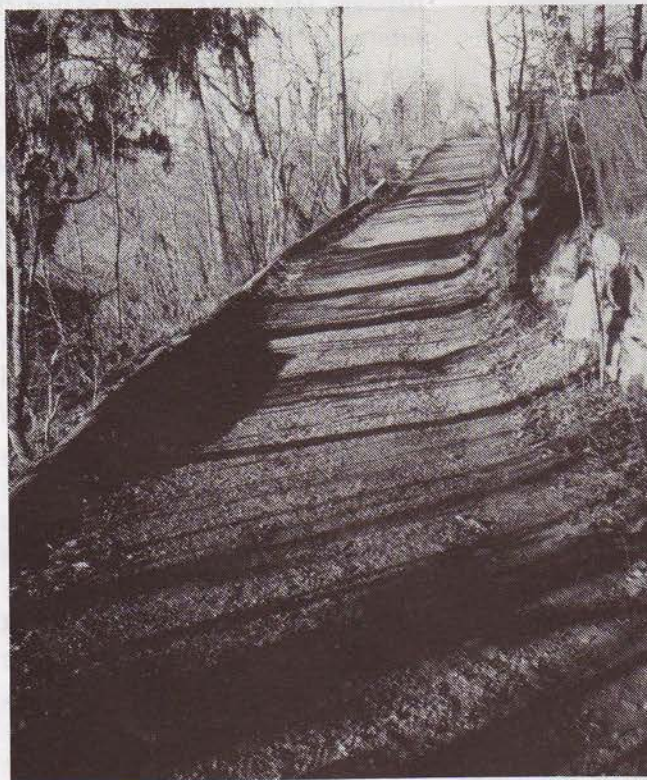
Store deler av den gamle veien er ødelagt ved hus- og veibyg-

ging de senere år, men ennå er det noen fine rester inntakt.

Jeg vil foreslå at en bevarer veien over åsryggen ved Søndre- og Nordre Skøyen, samt fra hjørnet av den fredede Almedalen til sørenden av Østensjøvannet. Veien bør rekonstrueres over jordene fram til Bølerbekken, der den gamle veien igjen synes i terrenget mot bebyggelsen ved Bogerud. Den planlagte parkeringsplass bør vel plasseres et stykke fra den gamle veitrasséen. Østensjø Terrasse må en også bevare som et ledd i turveien.

Den gamle veien restaureres nordover mot Vassenga, og bør bli en del av en sammenhengende spaservei rundt hele Østensjøvannet. Det vil da bli en kulturhistorisk opplevelse å gå denne turen. På vestsiden av vannet vil en gå forbi fem forhistoriske gravplasser, og også en bygningsruin ved Abildsø. I sørenden av vannet vil en komme inn i den gamle veien og passere gjennom tunet på Østensjø gård med gravhaugen, som ligger i skråningen ut mot vannet. Veien fortsetter forbi «Almedalen» som ikke er ukjent lenger med sin sjeldne flora, og kommer inn i Østensjø Terrasse igjen. Her kan en studere et veianlegg som er slående likt Kongeveien over Lierskogen, bare med den forskjell at det er svære veimurer på opptil 3 meters høyde som veien «ligger på». Ved en eventuell regulering må disse veimurene sprenges vekk.

På tross av det forarbeidet som var gjort, var det i de første årene vanskelig å få fremmet vedtak for bevaring av disse interessante ferdselsveier. Oslo Byplankontor utarbeidet en ny plan for delvis beva-

Oldtidsveien syd for Oppsal terrassehus. Foto: Finn

ring av deler av veien. Imidlertid forutsatte planen inngrep i det gamle veianlegget, og jeg gjorde derfor en ny henvendelse til kommunen. En betenkning ble også levert fra Universitetets Oldsaksamling ved førstekonserverator Irmelin Martens.

I april 1972 ble en befaring foretatt med representanter fra forskjellige etater innen Oslo kommune, med bl.a. arkitekt Helene Kobbé fra Byplankontoret, samt førstekonserverator Irmelin Martens fra Universitetets Oldsaksamling, Arne Løken fra Oppsal Vel og undertegnede som kjentmann.

Ved befaringen kom det tydelig fram at det var mange kryssende interesser – Irmelin Martens mente også at denne sak «lå under» Riksantikvaren. Det ble derfor nødvendig snarest mulig å ta kontakt med arkitekt/antikvar Ola Hektoen Øverås i nevnte institusjon.

Oslo og Omland Friluftsråd ba meg skrive et oppsett om den gamle veien gjennom Østmarka da rådet i 1972 utga sin «Friluftsplau for Østmarka og Sørmarka». Mitt manus ble levert med kopi til Oslo kommune. Allerede i april forelå det ønske fra Skogvesenet i Oslo kommune om å få til en befaring av veien. Denne ble så berammet til 8. og 9. oktober 1972. De som ble med på turen var representanter for Kartverksavdelingen, Skogvesenet, Oslo Bystyre, samt kommunalråd Ole Bjune. Riksantikvaren var representert ved arkitekt Ola Hektoen Øverås. Jeg ledet da befaringsdeltakerne disse to dagsmarsjene fra Rustad i vest til Børter i Enebakk i øst. En må ha et oppriktig håp at befaringen vil vekke våre myndigheter til å verne om denne eldgamle ferdsselsveien.

Da skogvesenet og kommunalrådets ønske forelå om denne befaring, ble det allerede på forsommeren nødvendig for meg å fastlegge alle detaljer i terrenget, fordi skog og buskas i dag har grodd godt til i den gamle traséen mange steder.

Herr Bjune ga meg tillatelse til å sette nødvendige merker. Min merking er gjort ved små kutt i barken på dårlig løvtrevirke og mindreverdige krattskog.

Ved imøtekommenhet fra Skogvesenet har jeg fått dispensasjon til å kjøre fram mitt utstyr der det har vært mulig, samtidig må jeg takke kommunen for en bevilgning på kr. 200,00 til avfotografering av flere dokumenter i arkivene. De fleste kart og dokumenter som jeg har trengt for å gjennomføre dette arbeid har jeg imidlertid måttet bekoste selv.

Registreringen av veien er nå ferdig. Under befaringen ble veien tegnet inn på flybilder og vil senere bli påført kartbladene over området. Når jeg sier veien, så er det vinterveien som er ferdig registrert. Veien er også fra min side påtegnet et kart, men den var da ikke ferdig registrert, så en må ta mine påtegninger med det forbehold at små avvikelser kan forekomme.

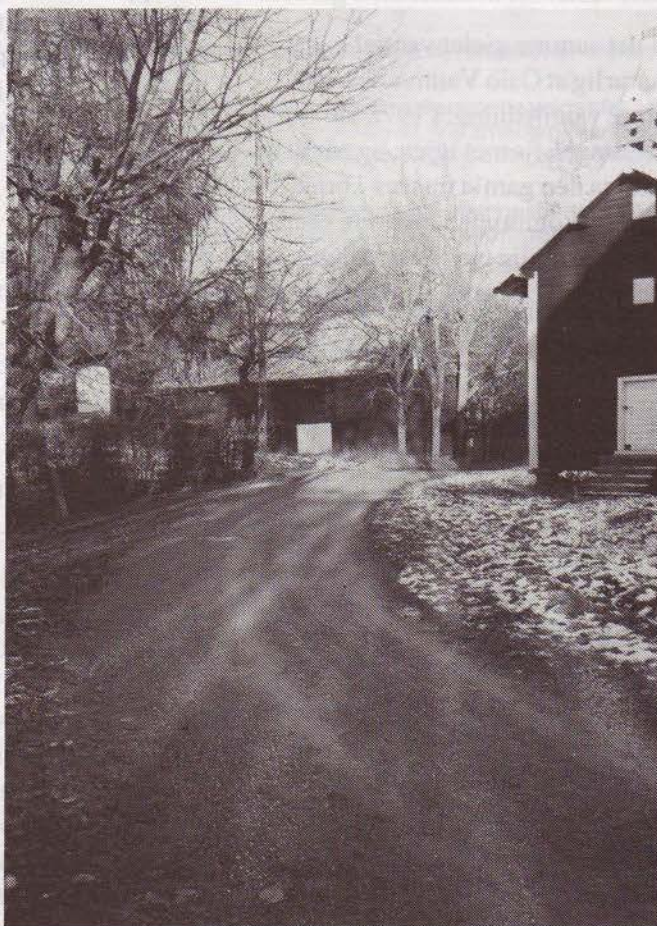
Flere ting tyder på at dette har vært en viktig ferdsselsåre fra Oslo og østover, da flere karter fra 1800-årene, viser veien inntegnet. På vinterveiene måtte all tungtransport foregå, da det ellers bare var rideveier fra Enebakk til Oslo i disse områder før 1870.

Når jeg skal beskrive denne vinterveien mellom Oslo og Enebakk, så bør en ta utgangspunkt der den startet, nemlig i gamle Oslo.

Vi vet med sikkerhet at vinterveien lå midt etter Østensjøvannet. I sørenden av vannet lå traséen i en helling opp bakken på østsiden av Bogerud gård. Så sent som i 1971 var det her bevart en fin oppmuring av veien. Sommeren 1972 ble traséen dessverre helt ødelagt ved nyanlegg av en spaservei ned til parkområdene ved Østensjøvannet. Det er uforståelig at slikt kan skje, da en over området hadde hatt befaringer, og den gamle traséen var inntegnet på Oslo kommunes situasjonskarter. Det vi i dag har bevart om gamleveien her, er en del fotografier som jeg tok i 1968.

Veien hadde en nokså hard oppstigning ved Stallerud, på veien like vest for Stalleud passerer vi to gravrøysar som i dag er helt inneklemmt av boligblokker. Over Stalleudåsen slynget vinterveien seg fint fram i terrenget, og kom ned til Nøkle vannet ved Bråten.

Som alle vinterveier fulgte denne

Oldtidstraseen deler Søndre og Nordre Østensjø i to.
Foto: Finn

*I Østensjø terrasse ligger oldtids-veien på eldgamle tørrmure.
Foto: Finn*

fortrinnsvis myrer og vann. Traséen «tok land» igjen i en vik i østenden av vannet, like sør for den nedlagte plassen Bremsrud. Veien svinger inn i et gjel i terrenget mot sør, vestenfor hvilestedet Øgården.

I det samme gjelet var det også naturlig at Oslo Vannverk la sin store vannledning. I 1978 ble denne ledningen fjernet igjen, og når vi nå skal ta den gamle traséen i bruk, bør vel kommunen reparere skadene best mulig med beplantning.

Ved veien til Gullsmeden svingte vinterveien rett mot øst og fulgte den samme trasé som veien har i dag. Øst for de gamle tuftene etter Søndre Øgården svingte vår vei mot sør, inn i et liknende gjel i Grannedalen(1). Veien ligger i en fin helling oppover mot Kruggmyr. I overgangen fra gjelet mot myra ble det nødvendig å bygge en oppmuring. Det er et påfallende stort arbeid som her er utført, liknende oppbygninger er å finne flere steder østover i marka.

Første gang jeg så denne svære muren ved Kruggmyr for ca. 30 år siden, skjønte jeg ikke med hvilken hensikt den var forarbeidet. Nå derimot, når en ser hele denne ferdselsveien i sammenheng, for-

står en hvorfor muren ble bygget.

Veien fortsetter sør- over over noen fine myrer med furuskog og kommer ut i nordenden av Langevann. Over disse myrene er det gravet en rekke skogsgrøfter dessverre, men ellers er terrenget rundt veien ganske uberørt.

På veien sørover myrene støter vi på en traktorvei som kommer vest fra og ødelegger traséen i den siste hellingen ned mot Langevann. Gamleveien gjorde en sving innom vannet, for i neste vik, ved utløpet av Langvannsbekken, var veien retning nord/øst. Veien lå på nordsiden av bekken. Helt nede ved Nord-Elvåga kan en enda se rester etter den gamle traséen. Ellers må en understreke at nettopp her er det gamle anlegg fullstendig ødelagt ved regulering av Nord-Elvåga. Vinterveien svinget igjen over i Sør-Elvåga, og kom ut på is-en i en liten vik på vestbredden om- trent rett vest for Nordre Skytten.

Vinterveien fortsatte sørover isen mot den østre arm av vannet, og

fulgte grenselinjen mellom Lørenskog og Aker (nå Oslo kommune). Fra viken av Elvåga fulgte vinterveien den enda i dag gode trasé på østsiden av bekken fra Eriksvann. Akkurat denne veistumpen mellom Elvåga og Eriksvann er et av de mest karakteristiske minner etter den gamle trasé. Veien fortsatte i samme retning, ut på Eriksvann, langs dette, og gjennom et langt sør/østgående gjel som strekker seg helt til nordenden av Skjelbreia-vann. Dette vann er mye forandret på 200 år, det som i dag er sumpmyr var rundt 1800 åpent vann. Veien fulgte isen og tok retning østover en tunge og ut på myra vest for Skjelbreia. Traséen forbi husene i Skjelbreia var intakt for noen få år siden. I dag kommer en av disse sørgelige bilveier inn mot tunet og vannet fra øst, og det gamle veianlegget er også her utslettet, samtidig har en da gravd ut grus vest for husene for å gjøre ødeleggelsen fullkommen.

Ved Skjelbreia treffer en i dag alltid biler, og bråk fra disse. Skal en få tilbake det naturmiljø som er ønskelig, bør en plante til de verste sårene av grustak og veibygging, samt restaurere det gamle hvilestedet.

Artikkelen fortsetter i neste nr.

Artikkelen har stått i heftet: «Oppsal Vel gjennom 75 år – 1904–1979».

Den er gjengitt etter tillatelse av Reidar Fønnebo.

Fønnebo har bl. a. skrevet boka «Langs Nordmannsslepene over Hardangervidda» (Universitetsforlaget 1988). Han ble født i 1920 og er oppvokst ved porten til Hardangervidda – i Uvdal – og har interessert seg for de gamle spor og vegminner gjennom en menneskealder. Han har vært engasjert til å registrere gamle ferdselsårer i Sør-Norge, og har nedlagt et stort arbeid

for å ta vare på våre kulturminner. Den Norske Turistforenings fortjenestemedalje er et synlig tegn på denne innsatsen, ved siden av en rekke artikler og publikasjoner.

Artikkelen er fra 1979 og noe av det Reidar Fønnebo advarer mot, er nok gjennomført. (Redaksjonens merknad).

(1) Grannedalen er «nabodalen» i øst til Gudbrandsdalen mellom sandtaket ved Ødegården og Kruggmyr (se Oppsal Ifs Østmarkakart). Dalen er ikke navnet på kartet.

Vedtekter for Østensjøvannets Venner

Ajour i henhold til årsmøtet 1995

§ 1. FORMÅL

Østensjøvannets Venner (ØVV) har som formål gjennom opinionsdannende virksomhet å vekke forståelse hos allmennhet og myndigheter for nødvendigheten av vern av Østensjøvannet med omgivelser.

ØVVs arbeid bygger på økologiske grunnprinsipper, på erkjennelsen av at menneskets fremtid er avhengig av at naturens funksjoner, produksjonsevne og mangfold opprettholdes og opprustes.

ØVV vil arbeide for:

- at Østensjøvannet slik parkvesenets skjøtselsplan av 1979 definerer området, med tillegg av Kirkeskauen ovenfor Østensjø gård, naturområdet med oldtidsveien under Oppsal terrasse 2 og Eikelunden på Manglerud, fredes i henhold til naturvernloven og kulturminneloven.
- å fremme tiltak for å bote på skader som allerede er oppstått som følge av tekniske inngrep eller forurensninger,
- å sikre naturområdets kulturlandskap, økologi og artsmangfold.
- å verne om naturens estetiske, rekreasjonsmessige, pedagogiske og vitenskapelige verdier.
- et menneskevennlig miljø.

§ 2. ORGANISASJON

Foreningen er selvstendig og partipolitisk uavhengig. Foreningen kan samarbeide med de organisasjoner, etater og firmaer som styret finner formålstjenelig.

§ 3. MEDLEMSKAP

Som medlemmer av ØVV optas:

- a) Hovedmedlemmer. Personer som betaler minst den årlige kontingent eller en engangskontingent som er minst det 30-dobbelte av den årlige kontingent.
- b) Familiemedlemmer. Hovedmedlemmers øvrige familiemedlemmer som betaler en redusert kontingent. Disse får ikke tilsendt informasjon, og ansees innkalt til ØVVs arrangementer via meddelelse til hovedmedlemmet.
- c) Støttemedlemmer klasse I: Organisasjoner, foreninger, klubber, institusjoner, borettslag og lignende betaler en årlig kontingent som er minst 5 ganger den årlige kontingent for hovedmedlemmer.
- d) Støttemedlemmer klasse II: Bedrifter og lignende betaler en årlig kontingent som er minst 10 ganger den årlige kontingent for hovedmedlemmer.

Som æresmedlemmer kan utnevnes personer som har gjort seg særlig fortjent ved å fremme foreningens formål.

Æresmedlemmer utnevnes av årsmøtet etter enstemmig innstilling fra styret.

Videre vil det kunne tildeles en Sothøne-pris til personer/organisasjoner som har gjort seg særlig fortjent til det.

§ 4. ÅRSMØTET

Årsmøtet holdes hvert år innen 15. februar og kunngjøres med minst 3 ukers varsel ved direkte melding til medlemmene.

Innkallingen skal inneholde tid og sted for årsmøtet, samt frist for innsendelse av forslag til årsmøtet. Årsberetning må være tilgjengelig for foreningens medlemmer senest 14 dager før årsmøtet. Sakliste og regnskap deles ut til medlemmene på årsmøtet.

Årsmøtet er beslutningsdyktig når det er lovlig innkalt.

Alle medlemmer har adgang til årsmøtet.

Stemmerett har alle medlemmer over 16 år som er nevnt under kategoriene a) og b) i §3. Støttemedlemmer har ikke stemmerett.

Medlemmer over 16 år under kategoriene a) og b) i §3 er valgberne til tillitsverv i foreningen.

Årsmøtet velger ordstyrer og referent.

Årsmøtets funksjoner er å:

- a) behandle styrets årsberetning og regnskap,
- b) behandle andre saker som fremlegges av eller gjennom styret,
- c) fastsette kontingentene,
- d) velge leder og styremedlemmer med vararepresentanter,
- e) velge revisor,
- f) velge en valgkomite på 3 medlemmer (hvorav ett kan være medlem av styret) som senest 1 uke før neste årsmøte skal tilstille styret skriftlig forslag til kandidater til valg av tillitsvalgte,
- g) utnevne æresmedlemmer etter enstemmig innstilling fra styret,
- h) dele ut Sothøne-prisen.

Forslag til vedtektsendringer og andre saker som medlemmene ønsker behandlet på årsmøtet, må være styret i hende senest 1 uke før årsmøtet. Det er anledning til å fremsette forslag til kandidater til valg av tillitsvalgte senest 1 uke før årsmøtet.

Vedtak fattes med alminnelig flertall, dog krever endring av vedtektene minst 2/3 flertall.

Ved stemmelikhet gjør lederens stemme utslaget. Hvis lederen ikke er tilstede, gjør ordstyrerens stemme utslaget. Ved valg avgjøres stemmelikhet ved loddtrekning.

Det føres protokoll fra møtet. Protokollen undertegnes av 2 av årsmøtets deltagere.

Vedtektsendringer gjelder fra første dag etter årsmøtet er avholdt.

Ekstraordinært årsmøte innkalles når det skriftlig forlanges av minst 50 medlemmer, eller når styret finner det påkrevet. Innkallelse skjer som for ordinært årsmøte.

§ 5. STYRET

Styret består av leder, nestleder og 5 styremedlemmer med 4 varamedlemmer.

Styrets leder velges for ett år. Styremedlemmene velges for 2 år. Nestlederen velges av og innen styret. Varamedlemmene og 2 av styremedlemmene er på valg hvert år. Loddtrekning nyttes hvis flere har lik funksjonstid.

Styret er beslutningsdyktig når lederen eller nestlederen og 3 styremedlemmer er tilstede. Ved stemmelikhet gjør møtelederens stemme utslaget.

Lederen eller nestlederen, sammen med et styremedlem forplikter foreningen.

Styret sammenkalles så ofte lederen eller et annet styremedlem finner det nødvendig.

Styret representerer foreningen og fatter alle beslutninger som ikke etter vedtektene er tillagt årsmøtet. Det ansetter foreningens funksjonærer og bestemmer deres arbeidsvilkår. Det føres referat fra alle styremøter.

§ 6. SEKRETARIATET

Sekretariatet ledes av en sekretær. Styret utarbeider sekretærens instruks og gir denne nødvendige fullmakter.

§ 7. REVISOR

Revisor, som bør være statsautorisert, velges av og er ansvarlig overfor årsmøtet.

§ 8. KONTINGENT OG REGNSKAP

Kontingent for medlemmer innbetales direkte til ØVV.

Regnskapsåret følger kalenderåret.

§ 9. OPPLØSNING

Forslag om oppløsning av foreningen behandles på samme måte som ved vedtektsendringer. Beslutning om oppløsning må stadfestes med 2/3 flertall på neste årsmøte.

Blir foreningen oppløst skal foreningens midler tilfalle formål som er til beste for Østensjøvannet med omkringliggende områder.

C

Takk til våre sponsorer

 Møller Ryen AS
- Storsenter for bil
ENEBAKKVN. 154 V/RYENKRYSETT • TELEFON: 22 68 18 90

Nye Bogerud Fisk/Vilt AS Stallerudvn. 111C 0693 Oslo Tlf. 22 74 71 10	Trenger du nytt telefonutstyr? Kontakt oss, telefon 22 27 03 40. telekonsulent FOR EN DINE ØDE ODD NERLIEN a.s. Postboks 85, Oppsal 0619 Oslo
---	--

 AS ABILDSØ ELEKTRISKE Aut. El. Entreprenør God og rask service til riktig pris. Telefon: 22 28 70 36	GULLÅREN Manglerud Senter Tlf.: 22 26 15 46 Åpent: Mand.-Fred. 10.00-19.00 Lørdag 09.00-16.00 Støtt apotekene i lokalmiljøet LAMBERTSETER APOTEK Langbølgen 1, 1150 Oslo
---	--

MANGLERUD APOTEK
Manglerud Senter
Åpningstider: Mandag-Fredag 09.00-17.00
Lørdag 09.00-13.00

 Ekebergvn. 235 1162 Oslo Tlf. 22 74 70 75 Fax 22 74 65 12	JØLSTAD BEGRAVELSESBYRÅ ABILDSØ Enebakkveien 287 22 29 38 00 DØGNVAKT
---	--

Manglerud Bilsenter A/S DAG OG NATT Tlf. 22 26 19 92 Postboks 15 Manglerud 0612 OSLO HELEVEIEN	 Aase Jølstad Pedersen Lyngveien 9 22 19 01 12
--	--

 PHILIPS

Alarm & Låskompaniet
INNBRUDD-ALARM
24 T. VAKTSENTRAL
VAKTHOLD
HUNDETJENESTE
LÅS/BESLAG
LÅSSYSTEMER
ADGANGSKONTROLL
GITTER
Alarm & Låskompaniet A/S
Oluf Onsums vei 9 - 0680 Oslo
Telefon 22 19 14 10
Telefax 22 67 70 20

sparebanken
NOR
Din nærbank i området rundt Østensjøvannet

Bankkontorer:
Filial Oppsal
Østmarkveien 2
0687 OSLO
Telefon: 22 26 58 69
Telefax: 22 75 00 80
Filial Manglerud
Manglerud Senter
0679 OSLO
Telefon: 22 26 37 96
Telefax: 22 27 17 52

BRUKS - HUNDEN - alt i hundeutstyr Vi ønsker våre to- og firbente venner et Godt Nytt År!	 Lambertseter blomster Lambertseter sentrum Telefon: 22 28 10 75 Telefax: 22 28 10 78
--	--

Viskreddersyrutstyr til DIN HUND. ÅPENT: Mandag-Fredag 11.00-18.00 Lørdag 11.00-16.00 Østensjøvn. 74, 0667 Oslo v/Bryn senter Tlf. 22 27 69 99	TOTALLEVERANDØR • Kontorutstyr • Rekvisita • Møbler Stormdal Tlf.: 22 68 93 80 Fax: 22 19 17 15
--	---

DIN NÆR BUTIKK FOR HERREKLÆR

FRANK SÆTHER HERREKLÆR
MANGLERUD SENTER 2. ETG. TLF.: 22 27 60 03